

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Haridusteaduste instituut
Koolieelse lasteasutuse pedagoog magistriõppe õppekava

Tiia Must

LASTE ARENGU HINDAMINE NELJA LÕUNA-EESTI MAAKONNA LASTEAIA
NÄITEL
Magistritöö

Juhendaja: Maria Jürimäe

Läbiv pealkiri: Laste arengu hindamine

KAITSMISELE LUBATUD

Juhendaja: Maria Jürimäe (MA)

.....

(allkiri ja kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees: Airi Niilo

.....

(allkiri ja kuupäev)

Tartu 2014

Resümee

Laste arengu hindamine nelja Lõuna-Eesti maakonna lasteaia näitel

Käesoleva uurimuse eesmärgiks oli kirjeldada Tartu-, Põlva-, Viljandi- ja Võrumaa lasteaedades läbiviidavat laste arengu hindamist, välja tuua õpetajate arvamused hindamisprotsessist, anda ülevaade kasutatavatest hindamisvahenditest ja esitada parimaid laste hindamise praktikaid.

Antud töö oli kaardistav uurimus, uuringu läbiviimiseks kasutas autor kombineeritud meetodit: üldise olukorra kirjeldamiseks kasutati kvantitatiivset meetodit ja täpsemate motiivide ja põhjenduste väljaselgitamiseks kvalitatiivset lähenemist.

Kvantitatiivse ja kvalitatiivse uurimuse jaoks moodustati eraldi valimid: kvantitatiivse uurimuse valimi moodustasid 183 lasteaiaõpetajat, kvalitatiivse uurimuse valimisse kuulusid igast maakonnast ühe lasteaia õppealajuhatajad. Uurimuse kvantitatiivses osas kasutati andmete kogumiseks ankeeti, kvalitatiivses osas poolstruktureeritud intervjuud.

Selgus, et peamiseks eesmärgiks, miks laste arengut hinnatakse, on vajadus kindlaks teha laste oskused ja võimed ning samuti toetust vajavad küljed. Laste arengu hindamine on enamasti meekonnatöö, vähem kasutatakse arengu hindajana lapsevanemat ja last. Enam kasutatav hindamismeetod on vaatlus. Hindamine lähtub enamjaolt lasteaia õppekavast ning hindamistulemusi kasutatakse arenguvestluste läbiviimisel ja lastele individuaalse töö planeerimisel. Suurimateks takistusteks laste arengu hindamisel peavad õpetajad aja nappust ja teadmiste vähesust laste arengu hindamise kohta.

Märksõnad: laste arengu hindamine, hindamismeetodid, hindamise protsess.

Abstract

Assessing children's development, taking the kindergartens of four south- estonian counties as the example

The aim of the present research was to describe the assessment of children's development carried out in the kindergartens in Tartu, Põlva, Viljandi and Võru counties as well as to bring out teachers' opinions on the assessment process, to give an overview of evaluation tools and offer best practices for assessing children's development.

The present paper was a survey research. Author used a combined method: to describe the general situation, a questionnaire was used, and to find out about more specific motives and reasons, a half-structured interview was used.

There were different samples for the quantitative and qualitative research: the questionnaire sample consisted of 183 kindergarten teachers while the interview sample consisted of one head teacher per each county involved.

It turned out that the main goal of assessing children's development is the need for gather data (information) about their level of development, skills and abilities as well as the areas that need improvement and special attention. Assessing child development is mostly team work, the parent and the child itself are not involved in the assessment process very often. The most common assessment method is observation. The assessment is mainly based on the kindergarten curriculum and the results are used when carrying out student evaluations and preparing individual tasks. According to the teachers, the main hindrance of assessing child development is the lack of time and limited knowledge of how to assess child development.

Key words: Assessing children's development, assessment methods, assessment process

Sisukord

Resümee	2
Abstract	3
Sissejuhatus	5
Teoreetilised lähtekohad	5
Hindamise olemus.....	6
Hindamise eesmärk	7
Lapse arengu hindajad.	8
Hindamismeetodid.	9
Lapse arengu hindamise tulemuste esitamine.	15
Laste arengu hindamist takistavad tegurid.....	16
Laste arengu hindamine teiste riikide näitel	17
Lapse arengu hindamise alased uurimused	18
Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused	20
Metoodika.....	21
Valim	21
Andmete kogumine ja uurimise protseduur.....	22
Andmetööluse põhimõtted ja kasutatavad meetodid	24
Tulemused	25
Laste arengu hindamise eesmärgid	25
Laste arengu hindajad lasteaias	25
Lapse arengu hindamise meetodid	27
Lapse arengu hindamise valdkonnad.....	31
Lapse arengu hindamise tulemuste kasutamine.....	31
Lapse arengu hindamise protsessi takistavad tegurid.....	32
Lapse arengu hindamise kavandamine	33
Hindamistegevuse läbiviimine	34
Hindamistulemuste kokkuvõte ja dokumenteerimine	36
Arutelu.....	40
Tänuõnad	45
Autorsuse kinnitus.....	45
Kasutatud kirjandus.....	46
Lisad	

Sissejuhatus

Teoreetilised lähtekohad

Eesti lasteaedade õpetajatel on olnud kohustus jälgida ja hinnata iga lapse arengut alates 1999. aastast (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999). Täpsemalt kirjeldati lapse arengu hindamise üldiseid põhimõtteid „Alushariduse raamõppekavas“ (1999). Enne neid õigusakte ei olnud laste arengu hindamine koolieelses eas kohustuslik (Jürimäe & Treier, 2008).

2008. aastal kehtima hakanud „Koolieelse lasteasutuse seaduse“ alusel on lasteasutuse põhiülesanne lapse ealisi, soolisi, individuaalseid vajadusi ja iseärasusi arvestades luua võimalused ja tingimused tervikliku isiksuse kujunemiseks, soodustada tema emotsionaalset, kõlblist, sotsiaalset, vaimset ja kehalist arengut (Koolieelse lasteasutuse seadus, 1999, § 3). Koolieelsete lasteasutuste teises olulises õigusaktis, „Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas“, on lahti kirjutatud lapse arengu hindamise põhimõtted. Lapse arengu analüüsimine ja hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanemaga. Lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Pedagoogid viivad vaatlusi läbi kindla plaani alusel ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevustes (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008, § 24). Võrreldes eelmise „Alushariduse raamõppekavaga“ (1999) on laste arengu hindamise läbiviimise üle otsustamine jäetud lasteaia pedagoogilise nõukogu pädevuseks. Kui eelnevas õigusaktis olid laste arengu hindamise põhimõtted põhjalikult lahti kirjutatud ning välja toodud eeldatavad tulemused 3-, 5-, 7-aastastele lastele, siis uues riiklikus õppekavas on välja toodud arengu hindamise üldpõhimõtted ja eeldatavad tulemused 7-aastastele lastele.

Sarnaselt sätestab Õpetaja kutsestandard (VI tase), et õpetaja selgitab välja õppija arengutaseme, lähtudes üld- ja valdkondlikest oskustest, ning arvestab neid õppetegevuse eesmärkide seadmisel, toetudes õppekavale; märkab ja kirjeldab õppija erivajadusi ning teeb ettepanekuid tugispetsialisti poole pöördumiseks (Kutsekoda, 2013, lk 2).

Antud õigusaktidest lähtub, et lasteaiaõpetajatel on kohustus laste arengut hinnata. Seda, kuidas hindamist konkreetsemalt läbi viia, seadustes ei sätestata. Koolieelsetes lasteasutustes on laste arengu jälgimine ja hindamine korraldatud väga erinevalt. Erinevad nii hindamise eesmärgid, objektid, meetodid, protsess, hindajad kui ka hindamistulemuste kasutamise viisid. Eelnimetatud situatsioon on tekitanud olukorra, kus lasteaia õpetajad ei ole enam kindlad, kas nende poolt läbiviidav hindamistegevus on piisavalt põhjalik ning annab

laste arengust adekvaatse ülevaate. Seetõttu vajavad lasteaiaõpetajad teavet, kuidas toimub arengu hindamine teistes lasteaedades. Olukorra kaardistamiseks on oluline välja selgitada, kuidas on korraldatud lasteaedades laste arengu hindamine, millised on sarnasused ja erinevused erinevate lasteaegade hindamissüsteemides. Eestis läbiviidud lapse arengu hindamise alased uurimused keskenduvad peamiselt koolivalmiduse (nt Kaldoja, 1990; Metsavahi, 1998; Mürsepp, 2005; Pakk, 2007) või mõne valdkonna arengu hindamisele (nt Mölder, 2010; Tamm, 2003). Lasteaias läbiviidavat lapse arengu hindamist tervikuna on uurinud Maire Tuul (2003), valimiks Põhja- Eesti lasteaednikud. Peale uue koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava (2008) kehtestamist ei ole laste arengu hindamist põhjalikumalt uuritud.

Hindamise olemus. Hindamine on pidev süstemaatiline lapse arengu muutuste ülestähendamine loomulikus keskkonnas igapäevaelus lapsele tuttavate ja teadlike hooldajate poolt (Bagnato & Yeh Ho, 2006). Palts ja Häidkind (2013) nimetavad hindamiseks lapse arengutaseme väljaselgitamist, informatsiooni kogumist lapse ja tema arengukeskkonna kohta ja saadud tulemuste analüüsimist. Hindamise käigus selgitatakse välja lasterühma nii individuaalsed kui ka grupis töötamise oskused, teadmised ning vaadeldakse seoseid laste arengutaseme ja õppeprogrammi vahel (Mcafee, Leong, & Bodrova, 2004). Saadud teadmised aitavad planeerida eakohaseid õppeprogramme ja tõhusaid õpetamise strateegiaid, et aidata lastel areneda ja õppida, ehk siis hindamine on erinevate meetoditega informatsiooni kogumise protsess, informatsiooni organiseerimine ja interpreteerimine (Bredekamp, Knuth, Kunesh, & Shulman, 1992; Mcafee et al., 2004). Hindamine loob aluse vanematega suhtlemise planeerimiseks ja nende juhendamiseks (Bredekamp et al., 1992).

Palts ja Häidkind (2013) jagavad hindamise kuude ossa:

Joonis 1. Hindamise olulised aspektid (Palts & Häidkind, 2013)

Kuna antud töö lähtub muuhulgas 2013. aastal ilmunud materjalist „Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele“, siis kirjeldatakse edaspidi laste arengu hindamist eelnimetatud aspektide alusel (Palts & Häidkind, 2013).

Hindamise eesmärk. Lapse arengu hindamise eesmärgiks on tuua kasu lapsele endale (Wortham, 2005). Hindamine aitab välja selgitada laste tugevad ja nõrgad küljed, ilma selle teadmista ei saa tõhusalt kavandada lastega läbiviidavat õppetööd (Mcafee et al, 2004). Soovitav on uurida mitte ainult seda, mida lapsed juba teavad või oskavad, vaid ka seda, mida nad suudavad kõrvalise abiga teha (Butterworth & Harris, 2002; Krull, 2001; Nugin, 2008). Veel on välja toodud laste arengu hindamise eesmärkidena erivajadustega laste väljaselgitamine (Davis & McEvoy, 2001; Helsingin kaksikielinen virolais ..., 2011; McConnell, Priest, Davis, & McEvoy, 2001; Shepard, 1994), lapsevanemale tagasiside andmine (Shepard, 1994; Wall, 2006) ja õppekavade arendamine (Anastasi & Urbina, 1997; Shepard, 1994).

Hindamine peab lähtuma last ümbritsevast keskkonnast (Anastasi & Urbina, 1997; Häidkind, 2011; Shepard, 1994) ja kultuurist (Shepard, 1994). Almann, Luuri, Mänd ja Reinap (2001) väidavad, et lisaks kultuurile on hindamine seotud ka väärtuste ja ajaga. Viimastel aastatel on järjest rohkem laste arengut jälgitud seotuna läbitava õppekavaga (McConnell et al., 2001; Wisconsin Department of..., 2012). Hindamise küsimustega pole Eesti lasteaedade õppekavades mitte alati tegeldud. Sageli on hindamise üle otsustatud hoopis kuskil mujal, näiteks haridusministeeriumi tasandil. Variant, kus hindamine on õppekava teistest osadest eraldi, on võimalik eelkõige väga tsentraalsetes haridussüsteemides, kus kogu õppekavatööd juhitakse riigi tasandil. Kuna Eestis on antud riiklikul tasandil lasteaedadele ette ainult õppekava raamistik, siis peab hindamine olema iga lasteaia õppekava osa. See tuleneb sellest, et erinevate eesmärkide saavutamist, erineva sisu omandamist või erinevate meetodite efektiivsust on raske ühtmoodi hinnata. Seega on hindamine õppe planeerimise tsükli oluline osa ka seetõttu, et aitab edaspidi teha paremaid (realistlikumaid) plaane, sh õppekavu (Jürimäe & Treier, 2008).

Tihti on koolieelses eas laste areng erinevates arenguvaldkondades ebaühtlane, ühe valdkonna areng võib edendada arengut teistes valdkondades (Scott-Little, Kagan, & Frelow, 2003). Seetõttu peavad hindajad enda jaoks selgeks mõtlema, mis üldistuse tasemel nad laste arengut hinnata soovivad. Kui hinnata lapse arengut tervikuna, siis on see liiga üldine ega anna võimalusi planeerida lapse edasise õpetamise kava nii, et see vastaks konkreetse lapse vajadustele. Palts ja Häidkind (2013) soovitavad jagada lapse arengu hindamine osadeks vastavalt kehtivale riiklikule õppekavale ehk siis hinnata järgnevaid arenguvaldkondi:

tunnetus- ja õpioskused, matemaatika, mina ja keskkond, muusika, keel ja kõne, sotsiaalsed oskused, mänguuskused, enesekohased oskused, liikumine, kunst (Palts & Häidkind, 2013).

Lapse arengu hindamise protsess. Lasteaias on laste arengu hindamine planeeritud ja pidevalt toimuv tegevus (McConnell et al., 2001; Palts & Häidkind, 2013). Infot tuleks koguda erinevatel aegadel, mitte otsustada ühekordse hindamise põhjal.

Palts ja Häidkind (2013) järgi jaguneb hindamisprotsess viide ossa:

1. Taustainfo kogumine – õpetajad koguvad lapse kohta võimalikult palju eelteavet.
2. Hindamistegevuste kavandamine – lähtuvalt lasteaia õppekavast valmistab lapse hindamise meeskond ette andmete kogumise (uurimise) kava.
3. Hindamistegevuste läbiviimine – pidev reaalne lapse hindamine, kokkuvõtete tegemine.
4. Saadud info analüüs ja tõlgendamine – lapse kohta tervikpildi loomine, lapse tugevuste ja probleemsete valdkondade väljatoomine.
5. Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamine – õppe- ja kasvatustegevuse planeerimine lähtuvalt iga lapse vajadustest.

Lapse arengu hindajad. Lapse arengu hindamise eestvedajaks lasteaias on rühmaõpetaja, kes kaasab lapse arengu hindamise meeskonda kõik lasteaia spetsialistid, kes lastega tegelevad (Palts & Häidkind, 2013). Hindamisse kaasatakse võimalikult palju lapsega tegelevaid isikuid: lapsevanem, õpetaja, muusikaõpetaja, liikumisõpetaja, logopeed, psühholoog (Nugin, 2008). Veel on olulised lapse arengu hindajad rühmakaaslased, ametnikud (Kikas & Häidkind, s.a.) ja ka laps ise (Integrated Kindergarten Curriculum..., s.a; Kikas & Häidkind, s.a; Wall, 2006).

Väärtuslik meeskonnaliige hindamisprotsessis on lapsevanem. Vanemad oskavad kirjeldada oma lapse tugevusi ja probleeme, nad saavad kirjeldada oma lapse käitumist nii minevikus kui ka hetkeolukorras. Lapsevanemad, vaatamata nende haridustasemele ja lastekasvatamise kogemusele, oskavad anda adekvaatset infot oma lapse kohta. Tihti peale on lapsevanemad esimesed, kes märkavad, et nende lapse arengus on kõrvalekaldeid, ja nende muret tuleb alati arvesse võtta. Nad võivad küll mitte mõista arenguhäire olemust, kuid nad saavad aru, et midagi on valesti (Moore & Grove, 2008). Lapsed võivad kodus näidata teadmisi, mida nad lasteaias ei pruugi avaldada, selle põhjuseks võib olla häbelikkus. See info on hindajale väga oluline, sest aitab panna lapsest kokku tervikliku pildi. Vanemad ja hindajad võiksid teha koostööd maksimaalse tulemuse saavutamiseks (Wall, 2006). Vanema osalusel hindamismeeskonna töös on veel olulisi eesmärke: 1) vanemad õpivad tundma oma lapse tugevusi ja neid saab julgustada lapse arengut toetama; 2) nad võivad saada teadlikuks oma lapse nõrkustest ja neid saab julgustada töötama alles arenemisjärgus oskustega kodus; 3)

osalus tagab vanemale võimaluse arendada oma kompetentsi vanemana (DeHaas-Warner & Neisworth, 1991).

Hindamismeetodid. Vaatamata laialdasele meetodite hulgale, liigituvad need Lodico järgi kahte peamisesse kategooriasse: valmis ja ise väljaarendatud hindamisvahendid. Valmisvahendite peamiseks tunnuseks on see, et nad on standardiseeritud. Nendeks võivad olla näiteks testid, vaatlusskaalad, küsimustikud ja intervjuu tulemuste skoorimise protokollid (Lodico, Spaulding, & Voegtle, 2006). Kvaliteetse hindamise aluseks on põhjalikkus, mis seisneb piisavas koguses olulise informatsiooni hankimises ja mitme erineva hindamisvahendi kasutamises (Morrison, 2009). Ideaalis oleks hindamine kombinatsioon intervjuust, formaalsest ja mitteformaalsest testimisest ja vaatlusest. Hindamisel tuleks kasutada materjale, mis vastaksid lapse vanusele, soole, oskustele ja kultuurilisele tagapõhjale (Shipley & McAfee, 2009). Lapse arengust info saamiseks võib kasutada mitmesuguseid meetodeid, nt vaatlust, arengutabeleid, formaalset ja mitteformaalset testimist, intervjuud lastevanematega, ankeeti lastevanematele, portfooliot, videot, fotosid, lapse töid, lapse tekste, arvamusi jne (Hemmeter, Joseph, Smith, & Sandall, 2001). Hindamismeetodit valides on oluline läbi mõelda: (a) kui lihtne on seda kasutada, (b) kaua võtab selle läbiviimine aega, (c) kas hindamisvahendi juhised on selged ja arusaadavad, (d) kui lihtne on sellega saadud tulemusi hinnata ja interpreteerida, (e) kas vahend on reliaabne ja valiidne (Fraenkel & Wallen, 2009). Lapse arengu hindamisvahendid peavad sobima uuritava lapse kodumaa ja kultuuriga. Paljud hindamisvahendid on loodud USAs ja on tõlgitud paljudesse keeltesse. Kasvatusteadlastel tuleb põhjalikult kontrollida, kas vahend on kooskõlas kohaliku õppekavaga ja laste kultuuriga (Schweinhart, 2007). Et arengu uurimine oleks efektiivne, tuleb õpetajatel kõigepealt selgeks mõelda, milleks hindamise tulemusi kasutatakse. Eesmärgist lähtuvalt tuleb valida ka hindamisvahendid (Wisconsin Department of ..., 2012).

Vaatlus. Tuule (2003) uurimusest selgub, et Eesti lasteaedades kasutatakse kõige enam vaatlusmeetodit. Vaatlus kui hindamise meetod võimaldab lapse jälgimist ja näiteid lapse võimetest loomulikus õpikeskkonnas teatud ajavahemiku järel ning pakub parimat võimalust lapse üldise võimekuse, baasoskuste, mõistetest arusaamise, probleemilahenduse ja õpimotivatsiooni hindamiseks (Männamaa, 2008b). Vaatlusel on neli vormi: 1) struktureeritud vaatlus, 2) osalusvaatlus, 3) mittestruktureeritud vaatlus 4) loomulik vaatlus (Zelenko, 2004). Loomulik vaatlus tähendab lapse vaatlemist tema igapäevases keskkonnas (nt kodus, lasteaias), kusjuures vaatleja ei sekku lapse tegemistesse. Struktureeritud vaatluse korral hindab vaatleja huvipakkuvat käitumist, kui tingimused ja käitumised on vaatlejale ette antud. Mittestruktureeritud vaatluse puhul organiseerib vaatleja keskkonna ning ta võib ka

situatsiooni sekkuda ja last suunata. Osalusvaatluse korral on vaatleja roll lapsega aktiivselt suhelda ja kaastööd teha (Männamaa, 2008b). Levinumad vaatluse tehnikad on käitumise kirjeldamine, kontrollnimistud, hindamisskaalad, video- ja audiosalvestused, aja ja sündmuste fikseerimine. Käitumise kirjeldamine on kasutatav igapäevasündmuste ülestähendamiseks vabas vormis. Kontrollnimistu on teatud tegevuste ja kriteeriumide loend, mis võimaldab lapse arengu hindamisel esile tuua selle, mida varem pole märganud. Video- ja audiosalvestused annavad võimaluse vaatlejal endal tegevuses osaleda ja samal ajal saada toimuvast ülevaate, samuti on mõttekas neid kasutada, kui lapse tegevuses on palju kõnet, mida soovitakse hiljem analüüsida (Männamaa, 2008b). Aja ehk intervallvaatlemine annab võimaluse näha, millega lapsele meeldib tegeleda, annab ka võimaluse vaadelda, kas tema tegevus on mitmekesine või vajab laps abi erinevate tegevuste leidmisel (Wall, 2006). Sündmuste vaatlemist saab kasutada siis, kui tahetakse kirja panna lapse teatud käitumise sagedust, näiteks kui laps hammustab teisi lapsi, saab iga kord, kui laps on vaadeldava tegevusega tegelenud, panna kirja, mis ajal see toimus, keda ta hammustas ja missuguses situatsioonis. Vaatlustulemusi saab hiljem kasutada tõestusmaterjalina - kui tihti problemaatiline käitumine toimub, mis situatsioonis, kas hammustatakse samu lapsi jne. Seejärel saab mõelda, miks ta seda teeb ja kuidas leida lahendus (Wall, 2006).

Kuna laps õpib mängu kaudu ja mäng on lapse põhitegevus, siis mängu vaatlus annab palju infot lapse kohta. Samas sõltub selle vaatluse tulemuslikkus hindaja oskustest näha lapse arengut mängu vaadeldes (Wall, 2006). Vaatluse kaudu saab teada, mida mäng lapsele tähendab, millised mänguoskused ta on omandanud, milles vajab abi. Vaatlus võib olla planeerimata (nt kui rühmas areneb huvitav mäng, siis tasub seda jälgima hakata ja proovida selle olulisemad aspektid võimalikult täpselt üles kirjutada) või teadlik planeeritud vaatlus (Pajumaa, 2010). Vaatlus häirib kõige vähem lapse igapäevaelu, kuna reeglina toimub see lapse tavapärase keskkonnas, see annab infot ka häbelike ja vähese koostööoskustega laste kohta, kelle puhul teisi meetodeid kasutada on keeruline (Gullo, 2005; Sattler, 2001). Eriti hea on vaatlust kasutada väikelaste hindamisel, kes oma verbaalse arengu taseme tõttu võivad küsimustest valesti aru saada ja/või neile mitte vastata. Isegi kui lapsed (erinevalt täiskasvanutest) teavad, et neid vaadeldakse, ei muuda see neid ärevaks ja nad unustavad selle fakti kiiresti (Kikas, 2010). Samas võivad vaatlusmeetodiga saadud tulemuste õigsust ohustada mitmed faktorid: (a) vaatleja kallutatatus, (b) vaatleja ei ole teadlik vaatluse eesmärkidest, (c) haloefekt, mis ilmneb, kui vaatleja on esialgses muljes kinni ning laseb sellel omakorda mõjutada teisi vaatluse aspekte. Kõikide ohtude kõrvaldamisel on abi vaatleja

koolitamisest (McMillan, 2000). Vaatlemise oskus on õpitav ja liigse infotulva eest saab end kaitsta, kui eelnevalt vaatlemise eesmärgid ja meetodid läbi mõelda (Kikas, 2010).

Küsitlus, intervjuu. Teiseks olulisemaks mitteformaalseks hindamismeetodiks lapse uurimisel on intervjuu ehk küsitlus, mis annab informatsiooni lapse teadmiste ja probleemide kohta. Lisaks võib saada infot lapse tunnete kohta ja selle kohta, millised olukorrad on suhtlemises tema jaoks kõige raskemad (Tomblin, Morris, & Spriestersbach, 2000).

Küsitluse läbiviimiseks on kolm vormi: 1) struktureeritud intervjuu, mille kasutamisel väikeste laste uurimiseks tuleks küsimused põimida mänguga (kasutada lapsele tuttavaid esemeid, nende abil on võimalik saada esinduslik kõnenäidis), 2) poolstruktureeritud intervjuu, 3) struktureerimata intervjuu, mis enamasti viiakse läbi mängu või tegevuse käigus (Cohen, Manion, & Morrison, 1998; Kikas, 2008). Lisaks eelpool mainitud vormidele toob Kikas (2008) välja ka jutustamise meetodi, mis annab hea ülevaate lapse keelelistest võimetest (nt milliseid lausemalle kasutab, kas esineb grammatilisi vigu jne). Intervjuu on soovitatav läbi viia kohe hindamisprotsessi algul, kuna selle abil saadav kujutus hinnatavast lapsest võib olla määrav nii edasise hindamisstrateegia väljatöötamisel kui sobivate meetodite valikul (Käärst, 1991). Lasteaias on intervjuerimine laste teadmiste, mõtlemise, asjadevaheliste seoste, põhjenduste, arusaamade ja seletuste hindamisel heaks meetodiks. Intervjuu lastevanematega annab õpetajale või spetsialistile väärtuslikku infot vanemate uskumustest, hoiakutest, väärtustest ja ootustest lapse käitumisele (Männamaa, 2008a; Sattler, 2008). Intervjuu eelisteks loetakse paindlikku protseduuri, sageli on see ainus viis taustainfo saamiseks. Intervjuu motiveerib, annab lapsele võimaluse anda omapoolset infot ja võimaldab lahendada vääritimõistmisi, võrrelda lapse verbaalset ja mitteverbaalset käitumist, lubab veenduda esitatud info paikapidavuses (Männamaa, 2008a).

Laps kui informatsiooni andja on mitmete autorite arvates kõige keerulisem allikas üldse, kuna laste intervjuerimine nõuab eelteadmisi laste arenguspetsiifikast, intervjuerija võimalikest mõjudest lapsele kui allikale ja oskust intervjuud juhtida nii, et laps suudaks ja tahaks intervjuerijaga koostööd teha. Laste intervjuerimise oskus koosneb mitmetest osaoskustest, aga ka kogemustest ja teadmistest laste kohta üldisemalt (Fritzley & Lee, 2003; Wilson & Powell, 2001). Väikeste laste uurimisel on küsitlusmeetodi kasutamine võrdlemisi raske seetõttu, et nende suutlikkus osaleda verbaalses kommunikatsioonis on veel üsna vähene. Lisaks lapsepoolsetele kõne mõistmise ja kõneloome piirangutele peab küsituleja arvestama sedagi, et laste kogemused ja teadmised maailma kohta ei ole täiskasvanuga võrdväärsed, mistõttu tuleb väga hoolikalt kaaluda, kuidas moodustada küsimused selliselt, et need oleks kooskõlas lapse kogemusega (Palts & Häidkind, 2013). See, milline on intervjuu

lõpptulemus, sõltub otseselt sellest, millise fookuse intervjueriija valib; milliseid küsimusi otsustab intervjueriija küsida; milline on suhe intervjueriija ja lapse vahel ning milline on kommunikatsiooni protsess (Zwiers & Morrisette, 1999).

Testimine. Kõige kindlamaks meetodiks oluliste otsustuste tegemisel lapse kohta on peetud testimist (Murphy & Davidshofer, 2001). Hariduslikus hindamises võib testi defineerida kui küsimuste ja probleemide seeriat, mida kasutatakse indiviidi teadmiste, võimete, oskuste mõõtmiseks ning mille tulemusi väljendatakse arvuliselt. Põhjalikud valdkonna-spetsiifilised testid eeldavad testi läbiviijalt eelteadmisi, erialast ettevalmistust ja kvalifikatsiooni (Kikas & Männamaa, 2008). Testi kasutaja, nii lasteaiatõpetaja kui spetsialist, peab olema teadlik sellest, mis tüüpi testiga on tegemist, mida test peaks mõõtma, kes ja millal on testi koostanud ja millisel grupil on kogutud testi normid (Smith, Cowie, & Blades, 2008). Maailmas on kasutusel tohutul hulgal standardiseeritud teste, mille abil saab määrata lapse arengutaset, võrreldes ealise normiga, teha kindlaks, kas ja millistes valdkondades esineb probleeme ning milline on lapse potentsiaal (Murphy & Davidshofer, 2001). Standardiseeritud testidel on teiste meetodite ees mitmeid eeliseid: testimine on mitmete autorite (Cohen et al., 1998; Kikas, 2008; Murphy & Davidshofer, 2001; Tuul, 2005) arvates objektiivne meetod tänu arvuliselt esitatavatele tulemustele, mille abil saab väljendada testi valiidsust ja reliaabsust. Testimine on ajaliselt võrdlemisi vähemahukas ning testi läbiviimiseks, skoorimiseks ja tulemuste interpreteerimiseks on antud selged juhised, mis võimaldavad laste võrdlemist.

Woolfolki, Hughesi ja Walkupi (2008) järgi jagunevad standardiseeritud testid kolme laia kategooriasse:

1. Saavutustestid – näitavad, kui palju on laps õppinud teatud valdkondades (nt õigekirjaoskusi mõõtev test).
2. Diagnostilised testid – nende abil on võimalik teha kindlaks lapse tugevad ja nõrgad küljed. Eesmärgiks on välja selgitada lapse võimete spekter (mingis valdkonnas) ja spetsiifiline probleem.
3. Võimekustestid – ennustavad, mida laps tulevikus oskab.

Lähtuvalt testi liigist on testi tulemuste tõlgendamiseks kolm lähenemise viisi: normatiivne tulemuste tõlgendamine, kus tulemuste interpreteerimisel kasutatakse ajakohaseid norme, millega testi tulemusi võrreldakse; kriteeriumipõhine lähenemine, kus võrreldakse testi tulemusi mingi kriteeriumiga (Kikas, 2008); arengupõhine lähenemine, kus võrreldakse isiku tulemusi tema enda sooritustega mingi aja möödudes ja hinnatakse, kas tulemused on aja jooksul paranenud (Woolfol et al., 2008).

Testi peab läbi viima kindlates oludes, konkreetsete instruksioonid ja ülesandeid tuleb uuritavale esitada kindlaksmääratud järjekorras. Need nõudmised tagavad sarnase testimisprotsessi kõigile testitavatele ja võimaldavad andmete omavahelist võrdlemist (Haynes & Pindzola, 2004). Üks põhilisemaid vigu, mida testide kasutamisel tehakse, on testi tulemuste valesti tõlgendamine. See võib olla tingitud sellest, et normgrupp ei sobi võrdluseks konkreetse lapsega või on skoorid mõjutatud testi läbiviija või tulemuste tõlgendaja poolt. Lisaks eelpoolmainitule võivad testi tulemusi mõjutada uuritavate suhtumine ja eelnevad kogemused (Kikas, 2008). Eelnimetatule lisaks on testil veel üks olulise puudus- vähene kasu sekkumise planeerimisel. Kuigi test toob välja lapse nõrgad valdkonnad, ei anna ta piisavalt informatsiooni, kuidas konkreetset last peaks abistama (Fraenkel & Wallen, 2009; Pierangelo & Giuliani, 2009)

Testide nõrkuseks võib pidada seda, et testis olevad ülesanded erinevad lapse igapäevaelust, seetõttu ei määratle nad adekvaatselt lapse võimeid. Lapse arengu hindamine testimisel ei võta arvesse last ümbritsevat sotsiaalset keskkonda ja saadud tingimused ei pruugi vastata tõele. Lapse hindamiseks tuleb jälgida ja analüüsida lapse tegevust reaalses olukorras, mitte hinnata etteantud ülesannete lahendamist. Samuti on probleemiks, et testivad last enamasti teda mittetundvad täiskasvanud, mitte teda igapäevaselt jälgivad ja last tundvad õpetajad (Veraksa, Komarov, & Vasilyeva, 2013). Veel on testide kritiseerijad toonud välja asjaolu, et testi tegijal võib olla raskusi testis kasutatud sõnastuse mõistmisega (Eggen & Kauchak, 2007). Seetõttu ei pruugi standardiseeritud testid sobida näiteks erineva kultuuritaustaga ja/ või kakskeelsete laste uurimiseks. Testi ülesanded on sageli valikvastuselised. Sellist tüüpi vastused ei pruugi kattuda nendega, mida lapsed tavaliselt vastamisel kasutaksid. Juhul, kui lapsed ei ole harjunud kasutama testis esinevat vastuse formaati, võib nende sooritus kannatada. Samas võib juhtuda ka see, et lapsed tunnevad testis õige vastuse ära, aga suhtlusolukorras nad seda õigesti kasutada ei oska. Seega võib laps paista andekamana, kui ta seda tegelikult on (Shipley & McAfee, 2009).

Standardiseeritud testide kasutamine varajases lapsepõlves on vaieldav. Need ei pruugi anda meile soovitud tulemusi, mitmed autorid on veendunud, et neid ei tohiks kasutada ainukese hindamisvahendina (McAfee et al., 2004; Pierangelo & Giuliani, 2009; Sattler, 2001; Shepard, 1994; Shipley & McAfee, 2009).

Eestis kasutatavad laste arengu hindamise testid. Eestis kasutatakse laste arengu hindamisel nii standardiseerimata kui ka üksikuid standardiseeritud teste. Eestis enim kasutatud test on Eesti tingimustele kohandatud laste koolivalmiduse hindamisel kasutatav kontrollitud joonistamise vaatluse test, mis võimaldab esmaselt hinnata eakohase arenguga 6-

7-aastaste laste kooliks vajalikke oskusi ja teadmisi grupitingimustes. Test annab õpetajale lähtekoha, missugusel raskustasemel õpetamist laps vajab, mis just temale sobib (Kikas, 1998). Lasteaia logopeedid ja lasteaiaõpetajad kasutavad ka Bayley, Strebeleva ja paljusid teisi välismaise päritoluga tõlgitud teste. N. Bayley (1969, viidatud Veisson & Veispak, 2005 j) imikute ning väikelaste intellekti uurimismetoodika hõlmab mootorset, käitumuslikku ning intellektuaalset valdkonda. J. Strebeleva koostatud test annab mitmekülgset infot lapse vaimsest arengust, lisaks võimaldab teha järeldusi peenmootorika, graafiliste oskuste, kõne ja ümbritsevas elus orienteerumise kohta ning aitab määratleda lapse lähima arengu tsooni (Viks, 1999). Soodla (2011) on pakkunud 6-7-aastaste laste keelepädevuse hindamiseks välja vahendi „Eesti laste pildipõhised narratiivid keelepädevuse näitajana üleminekul lasteaiaast kooli“. Eestis kasutatakse ka PEP-R testi (alates seitsme kuu vanustest lastest), mille abil saadakse teavet järgmiste arenguvaldkondade toimimisest: jäljendamine, tajus, peenmootorika, üldmootorika, silma-käe koostöö, kognitiivne tegevus ja kognitiiv-verbaalne valdkond (Häidkind, 2001). Laste arengutaseme hindamiseks on Eestis kasutatud veel programmi „Astmed“, mis võimaldab välja selgitada lapse oskused ja tema lähima arengu tsooni (Bluma, Shearer, Frohman, & Hilliard, 1995), Wechsleri 3-7-aastastele lastele mõeldud koolieelikute testi, Kaufmani testipatareid lastele (K-ABC) (Männamaa, 2000). Laste intellektuaalse arengu kindlakstegemiseks kasutatakse P. Keesi testikogumikku „Terman-Merilli üldandekuse testide adaptatsioon“ (Kees, 1984). Laste kõne arengu hindamiseks kasutavad Eesti lasteaedade logopeedid Reynelli testi (Reynell Developmental Language Scales), mille abil saab hinnata laste kõnest arusaamist ja espressiivset kõnet, HYKS testi abil saab uurida sõnavara arengut (Padrik, Hallap, Aid, & Mäll, 2013). Väikelaste kommunikatiivseid oskusi mõõdetakse MacArthuri „Suhtlemise arengu testiga“ (Tulviste, 2008). 2013. a sügisel jõudis lasteaedade logopeedideni esimene originaalne, st eesti keelele baseeruv Padriku, Hallapi, Aidi ja Mälli koostatud 5-6-aastaste laste kõne test (Padrik et al., 2013).

Nagu eeltoodudust võib järeldada, on Eestis kasutusel mitu koolieelses eas laste arengu hindamise testi, kuid need ei ole ühtlaselt levinud, on vähe kontrollitud ning raskesti kättesaadavad. Et arengut hindavaid teste saaks põhjendatult kasutada, tuleb need kohandada eesti keelele ja kultuurile, katsetada ja võrrelda originaaltesti andmetega ning uuringute põhjal leitud ebatäpsused parandada. Alles seejärel on õigustatud testi eestikeelse variandi kasutamine igapäevatoos (Häidkind, 2005).

Kombineeritud hindamisvahendid. Lisaks eelnimetatud vaatlusele, intervjuule ja testimisele kasutatakse lapse arengu hindamiseks veel mitmesuguseid mitteformaalseid hindamisvahendeid. Palts ja Häidkindi (2013) sõnul on need kombinatsioonid vaatluse,

küsitluse või testi elementidest. Siia alla liigituvad laste loomingu analüüsimine, lasteaia õppekavas ettenähtud kriteeriumite põhised ülesanded. Sedalaadi meetodite kriitikana võib välja tuua selgete juhiste ja protseduuride puudumise ning asjaolu, et tulemus võib sõltuda hindajast. Veel pakuvad Palts ja Häidkind (2013) laste hindamiseks välja tegevuse analüüsi meetodi (ingl.k. *task analysis*), mis on mõeldud mingi konkreetse tegevuse omandamise selgitamiseks. Lasteaegades kasutatakse veel lasteaiaõpetajate poolt välja töötatud töö- ja küsitluslehti (Pajumaa, 2010). Mitmetes lasteaegades kogub õpetaja foto- ja pildimaterjali lapse õppimisest. See annab võimaluse lapse õppimise visualiseerimiseks ja dokumenteerimiseks (Integrated Kindergarten Curriculum..., s.a.; Learning and Teaching Scotland, 2006). Kombineeritud hindamisvahendiks võib pidada ka Rebase, Kirbitsa ja Variku (2010) koostatud „Arengu jälgimise mängu“, mis võimaldab eri raskusastmetega mängu abil jälgida mänguliselt ja lapse jaoks huvitaval viisil 3-7-aastaste arengut.

Lapse suulist keeleoskust saab hinnata, kuulates tema vestlusi teiste lastega nii töö kui ka mängusituatsioonides, rääkides temaga mitteametlikult, jälgides tema panust grupivestluses eakaaslastega, hinnates tema oskust tegutseda suuliste korralduste alusel, vaadeldes, kas teised täiskasvanud saavad temast aru, paludes tal osutada nimetatud esemetele (McAfee et al., 2004). Lapse jutu ülestähendamine näitab, kuidas ja millest laps mõtleb, mis on talle oluline, kuidas ta maailma asju mõistab ja millised on lapse väärtushinnangud. See näitab ka lapsele, et tema jutt on oluline ja tema arvamust kuulatakse (Pajumaa, 2010). Paljudes lasteaegades on laste arengu hindamisel kasutusel arengutabelid. Arengutabeleid on lihtne ja mugav täita. Samas ei anna need hindajale täit informatsiooni, sest nende abil kontrollitakse ainult neid kriteeriume, mis on lehel kirjas (Wall, 2006).

Praeguse seadusandluse järgi otsustab iga koolieelse lasteasutuse pedagoogiline nõukogu, milliseid meetodeid kasutatakse lapse arengu, sh koolivalmiduse hindamisel (Koolieelse lasteasutuse riiklik ..., 2008). Kuna lasteasutuste õppekavad on erinevad, sh Montessori, Waldorfi, Hea Alguse põhimõtete järgi töötavad lasteaiaid, siis ka hindamisel võib olla vastav omapära.

Lapse arengu hindamise tulemuste esitamine. Hindamise tulemusi esitatakse nii suuliselt (arenguestlused vanematega) kui ka kirjalikult (iseloostused, koolivalmiduskaart jne). Kuna seadusandlus ei ole ette andnud vormi, siis on iga lasteaed selle ise välja töötanud. Lisaks eelnimetatud dokumentidele on lasteaias enam levinud vormid terviseinfo kogud, individuaalse arengu jälgimise kaardid ja arengumapid (Palts & Häidkind, 2013).

Arengumapp on lapse õppimistegevuste praktiline väljund, mis annab teavet lapse individuaalsest arengust. Mapi eesmärgiks on lapse kasvamise ja arengu nähtavaks tegemine eelkõige lapsele endale, tema vanematele, aga samuti täiskasvanutele, kes lapsega lasteaias tegelevad. Arengumappi kogutakse lapse arengut analüüsida võimaldavad materjalid. Lapse arengumapp luuakse siis, kui laps tuleb lasteaeda, ja seda täidetakse kogu lasteaia aja jooksul. Lasteaia lõpetanud, saab laps selle endaga kaasa (Allmann, 2010; Hansen, 2003). Portfooliot lapse arengu kajastajana kasutatakse mitmetes riikides (Guide to the ..., 2006; Krok & Lindewald, 2005; Peters, Hartley, Rogers, Smith, & Carr, 2009). Näiteks Rootsi arengumapi mudel lähtub lapsest, see annab lapsele võimaluse teadvustada ennast, väljendada oma seisukohti ja neid põhjendada. Portfoolio aitab lapsevanemal ja õpetajal paremini mõista lapse arengut ning tagada sujuv üleminek ühelt haridusastmelt teisele. Kooliõpetajad jätkavad arengumapi täitmist sealt, kus see lasteaias pooleli jäi (Krok & Lindewald, 2005). Saksamaal on lapse portfoolio eesmärk teha lapse edusammud nähtavaks, laps näeb ise, mida ta on õppinud ja kuidas ta õpib (Bostelmann, 2008).

Individuaalse arengu jälgimise kaart (ehk individuaalsuse kaart) levib Eesti lasteaedades alates 2007. a. See dokument sisaldab lapse kohta tehtud uurimiste koondanalüüsi ja lapse arengu hindamise meeskonna kokkuleppeid (Palts & Häidkind, 2013). Koolivalmiduskaart on kohustuslik dokument, mida täidavad kõik lasteaiad. Selles kirjeldatakse laste arengu tulemusi üldoskustes ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades lähtuvalt koolieelse lasteasutuse riiklikust õppekavast, tuues välja lapse tugevused ja arendamist vajavad küljed (Koolieelse lasteasutuse õppe-..., 2011).

Laste arengu hindamist takistavad tegurid. Hindamine võib eelkooliealisele lapsele olla stressirohke (nt kui laps tunneb vastumeelsust või kartust võõrastes oludes vestlemise suhtes) (Tyler & Tolbert, 2002). Probleeme võib tekitada lapse ebakindlus, kuna ta ei tea, mis temaga juhtuma hakkab, mida temalt oodatakse. Lisaks võivad lapsel olla (nt seoses oma kõnepuudega) valusad mälestused ja seetõttu võib ta keelduda kaasa töötamast (Haynes & Pindzola, 2004). Hindamise võib keerulisemaks teha ka laste varieeruv aktiivsuste (endassesulgunud ja häbelikud või vastupidi – agressiivsed ja hüperaktiivsed lapsed), lühiajaline tähelepanu ja piiratud mälumaht.

Hindamisel saadud tulemuste põhjal järelduste tegemisel tuleb olla ettevaatlik, kuna (a) lapse võimed ja oskused on alles kujunemisejärgus, mistõttu need ei pruugi ennustada probleeme tulevikus; (b) lapse areng varieerub erinevates valdkondades ja seega ei tohiks lapse kõnearengu taseme põhjal teha järeldusi mõne muu valdkonna osas, (c) tulemuste tõlgendamisel tuleb toetuda teoreetilistele teadmistele lapse arengu kohta (Kikas, 2008).

Laste arengu hindamine teiste riikide näitel

Ühe Moskva lasteaia õppekavas on kirjas, et lapse arengu hindamise tulemusi õppekava omandamisel analüüsitakse komplekselt, lähtudes eeldatavatest tulemustest. See annab võimaluse hinnata lapse arengut dünaamiliselt ja kirjeldada seda periooditi. Lapse arengut hinnatakse 2-3 korda õppeaastas. Lõpptulemusena valmib lapse koolivalmiduse kaart, mida antud õppekavas nimetatakse lasteaialõpetaja portreeks. Portree on väga põhjalik ja ülevaatlik dokument, mis annab ülevaate konkreetse lapse arengust ja iseloomulikest joontest (Образовательная программа детского ..., 2013).

Ka ühe Saratovi oblasti lasteaia õppekavast võib lugeda, et lapse arengut jälgitakse süsteemselt, hinnatakse nii lapse füüsilist kui vaimset arengut, lapse isikuomadusi, kasutades intervjuud, eksperthinnanguid, kriteeriumipõhist testimist, sõeluuringute jne. Õpetajatel on kohustus kasutada mitteformaalseid (vaatlus, vestlus, jne) ja formaalseid (testid) meetodeid, et tagada hindamise objektiivsus. Arengut hinnatakse septembris ja mais, vajadusel ka tihedamalt. Oluline on tagada hindamisprotsessi dünaamika, hindamisvahendeid tuleb valida nii, et need ei hakkaks last väsitama ega segaks lapse õppeprotsessi (Социальная сеть работников..., 2010).

Kanada Loodealade lasteaedades kasutatakse erinevaid hindamise vorme, et luua terviklik pilt lapse õppimisest. Hindamine aitab lapsel näha iseennast kui õppijat. Parimaks vahendiks lapse arengu jälgimisel peetakse vaatlemist. Lapsi hinnatakse mängu, töö ja suhtlemise käigus, raamistiku annavad hindamisele õppekava valdkondade kriteeriumid. Lapse arengu kirjapanemiseks kasutatakse arengukaarte, mille eesmärk on tutvustada lapsevanematele nende laste edusamme. Laste taset määratakse neljas astmes: 1) algaja – kõik lapsed vastavad sellele tasemele; 2) areneja – laps töötab, aga vajab palju abi; 3) rakendaja – laps rakendab oskust, kuid vajab veel mõnikord abi; 4) laiendaja – laps kasutab seda oskust igapäevaelus ja ka erinevates vormides (Integrated Kindergarten Curriculum..., s.a.).

Suurbritannia lasteaia õppekava sätestab, et hindamine peab olema osa õppeprotsessist ega tohi kaasa tuua kauakestvaid pause töös lastega või nõuda ekstra paberitööd. Laste arengu põhjalikum hindamine viiakse läbi teise-kolmanda eluaasta jooksul ning viieaastaselt, kui laps on õppekava läbinud. Teise-kolmanda eluaasta vahel tuleb teha ülevaade laste arengust, kirjeldada seda peamistes valdkondades ka kirjalikult vanematele. Arengukirjelduses tuuakse välja, millistes valdkondades läheb lapsel hästi ja millistes valdkondades vajaks ta veel abistamist; seal on ka kirjas, milliseid tegevusi ja strateegiaid rakendatakse probleemide

lahendamiseks. Arengukirjeldus arutatakse läbi vanematega ja pannakse paika, mida vanemad kodus lapse arengu toetamiseks teha saavad. Lapsi hinnatakse kõigis õppekava valdkondades seatud eesmärkides. Hinnang antakse edasi kooliõpetajale (Department for Education ..., 2012).

Šotimaa Reggio õpetajad valivad väga kriitiliselt, millal ja mida dokumenteerida. Nad valivad dokumenteerimiseks kõige väärtuslikumad õppimise momendid. Reggio lapse arengu hindamise teeb eriliseks õppeprotsessi, mitte lõpp-produkti hindamine. Hindamine näitab, kuidas laps õpib, ja see annab lapsele enesehindamise võimaluse oma kogemuste põhjal. Täpne lapse hindamine aitab mõista lapse võimeid ja võimalusi (Learning and Teaching Scotland, 2006). Soome esiõpetuse kriteeriumid toovad välja, et hindamine põhineb õppekava eesmärkide täitmise jälgimisel. Hinnatakse last õpetajaga koostöös ja õppimisprotsessi käigus. Oluliseks peetakse, et laps ennast ise hindaks ja seeläbi tema minapilt selgineks (Esiõpetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2010).

Lapse arengu hindamise alased uurimused

Laste arengu hindamist lasteaedades on eelnevalt uurinud M. Tuul (2003) oma magistritöös „Laste arengu jälgimine ja hindamine lasteaias“. Valimi moodustasid Tallinna, Saare- ja Harjumaa lasteaedade õpetajad, lapsevanemad ja juhtivtöötajad. Töö eesmärgiks oli selgitada välja laste arengu jälgimise ja hindamise vajadus ning selle tegevuse olukord lasteaedades. Uuringust selgus, et enamasti peetakse laste arengu jälgimist ja hindamist lasteaias vajalikuks, kuigi võrreldes laste kehalise arengu jälgimisega soovitakse tunduvalt enam tähelepanu pöörata nende vaimse ja sotsiaalse arengu hindamisele. Uurides, miks lasteaias laste arengut jälgitakse ja hinnatakse, selgus, et enamasti tehakse seda seepärast, et näha iga lapse individuaalsust, edasiminekuid ja probleeme ning oma töös nendega arvestada. Lisaks leiti, et vastav tegevus võimaldab anda lapsevanematele objektiivset tagasisidet nende laste arengust ja tegemistest lasteaias ning õpetajal analüüsida oma töö tulemuslikkust. Uurimusest selgus, et õpetajad lähtusid laste arengu hindamisel ja analüüsimisel enamasti kehtiva alushariduse raamõppekava pädevustest vanuseastmeti ning laste töödest ja vestlustest. Eelmainitu kõrval kasutati hindamise alusena sageli ka võrdlust teiste samaealiste lastega ning noppeid siit ja sealt. Samuti selgus, et alushariduse raamõppekavas esitatud pädevuste loetelu kõrval oli lapse arengu hindamise materjalidest õpetajaile kõige enam kättesaadavad ka TAK-süsteemi ankeedid ning Ene Kulderknupu (1998) koostatud meetodilises materjalis „Lapsest saab koolilaps“ ära toodud V. Neare 5-6-aastaste laste

kujuneva koolivalmiduse selgitamine intervjuu abil, M. Pandise vaatlusmaterjal lapsevanematele ja T. Kroghi joonistamistest. Kõige kõrgemaid hindeid ja positiivsemaid hinnanguid pälvisid aga küsitletud juhtivtöötajailt T. Kroghi joonistamistest, programm „Astmed“ ja E. Lepiku laste kõnearengu tabel, kuigi viimased kaks olid olemas vaid ligikaudu neljandikus uurimuses osalenud lasteaedades.

Nii lasteaiaõpetajad kui ka laste vanemad pidasid vajalikuks teostada laste arengu analüüsi sagedamini, kui seda seni oli tehtud, kusjuures sellealast tööd raskendavate tegurite pingerea eesotsas mainiti ära nii konkreetsete lapse arengu hindamise kriteeriumide puudumine kui ka ajapuudus. Vastavate teadmiste vähesust või puudumist märkis küll ainult neljandik uurimuses osalenud õpetajaist, kuid samas tunnistas vaid 2 pedagoogi 207-st, et ei vaja mingisugust abi kõne all oleva töö tegemisel. Õpetajate lapse arengu jälgimise ja hindamise alaste teadmiste vähesust toonitasid ka veidi enam kui pooled küsitletud juhtivtöötajaist, kusjuures leiti, et erinevate koolituste kõrval vajavad õpetajad siiski ka valmis teste ja hindamiskriteeriume erinevas vanuses laste arengu hindamiseks ning ka juhendeid arengukirjelduse kirjutamiseks. Samuti ilmnis, et sarnaselt õpetajatega kahtlevad oma teadmistes ka paljud juhtivtöötajad, millest tulenevalt oodatakse mitmesugust abi siiski väljastpoolt lasteaeda (Tuul, 2003).

Peterson (2008) tõi 2007/2008. õppeaastal läbiviidud haridussüsteemi välishindamise järelevalve läbiviimisest alushariduses põhjal välja, et 90%-l lasteasutustest olid laste arengu ja koolivalmiduse hindamise põhimõtted ning läbiviimise korralduslikud alused sätestatud lasteasutuse õppekavas. Määratletud olid laste arengu analüüsimise meetodid ja dokumenteerimine: koostati lapse arengumapp, viidi läbi arenguestlusi ning toimus koostöö lastevanemate ja erispetsialistidega. Riikliku järelevalve õienditest selgus, et lasteaia pedagoogide õppe- ja kasvatustegevuse kokkuvõttes sisaldasid laste arengu ja koolivalmiduse analüüsi. Koolivalmiduse koondanalüüsid arutati ühiselt läbi lasteaia pedagoogilise nõukogu koosolekul ning neid tutvustati lastevanemate vestlusõhtutel. 10%-l lasteasutustest olid õppekavas laste arengu hindamise põhimõtted määratletud üldiselt, nendest ei selgunud, kuidas lasteasutuse tasandil hindamist korraldatakse. Koolieelikute rühmades olid küll laste arengu tabelid, mille alusel analüüsiti laste arengut kaks korda aastas, lähtudes „Alushariduse raamõppekavas“ (1999) sätestatud laste arengu eeldatavatest tulemustest, kuid puudusid arengumapid laste tööde ja vaatlusandmetega. Lastevanematele ei olnud tutvustatud laste arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust ega antud individuaalset tagasisidet lapse arengust. Kuigi laste arengut ja koolivalmidust analüüsiti lasteasutuse tasandil, ei lähtunud õpetajad õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimisel alati analüüsi tulemustest. Riikliku

järelevalve läbiviijad tõid välja, et laste kõne arengu hindamiseks puuduvad lasteasutustes riiklikult ühtlustatud kriteeriumid, mis takistavad laste kõne arengu uurimist. Samuti oli üleriigiliselt koolivalmiduse hindamiseks liiga vähe ühtlustatud taseme ja metoodikaga materjale. Kokkuvõttes toodi välja, et koolieelsed lasteasutused vajavad lapse arengu hindamiseks metoodilisi käsiraamatuid ning lapsega arenguveestluse läbiviimiseks täienduskoolitusi (Peterson, 2008).

Uurimuse eesmärk ja uurimisküsimused

Lapse arengut on võimalik tõhusalt toetada vaid siis, kui last ja tema vajadusi hästi tuntakse ja tema arengut järjekindlalt hinnatakse (Veisson & Nugin, 2008).

„Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava“ (2008) kehtestab laste arengu hindamise põhimõtted ja annab pedagoogilisele nõukogule õiguse otsustada, milliseid meetodeid kasutada lapse arengu hindamisel. Seega on igal lasteaial vabadus ja kohustus luua oma süsteem laste arengut hindamiseks. Antud situatsioon on tekitanud olukorra, kus lasteaiaõpetajad ei ole enam kindlad, kas nende poolt läbiviidav hindamistegevus on piisavalt põhjalik ning annab laste arengust adekvaatseima ülevaate.

Käesoleva magistr töö autori jaoks on teema aktuaalne, kuna peale uue riikliku õppekava kehtestamist ei ole laste arengu hindamist põhjalikult uuritud. Seega on uurimisprobleemiks välja selgitada, kuidas toimub laste arengu hindamine peale uue „Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava“ rakendamist. Eeltoodust tulenevalt on antud magistr töö eesmärgiks kirjeldada Tartu-, Põlva-, Viljandi- ja Võrumaa lasteaedades läbiviidavat laste arengu hindamist, välja tuua õpetajate arvamused hindamisprotsessi kohta, anda ülevaade kasutatavatest hindamisvahenditest ja esitada parimaid laste hindamise praktikaid.

Antud uurimus on kaardistav uurimus, kuna püütakse selgitada tegelikkuses valitsevaid tingimusi ja asjaolusid (Hirsijärvi & Huttunen, 2005). Uuringu läbiviimiseks kasutas autor kombineeritud meetodit: üldise olukorra kirjeldamiseks kasutati kvantitatiivset meetodit ja täpsemate motiivide ning põhjenduste väljaselgitamiseks kvalitatiivset lähenemist. Kuna käesolev uurimus on kaardistav, siis on töös hüpoteeside asemel püstitatud järgnevad uurimisküsimused:

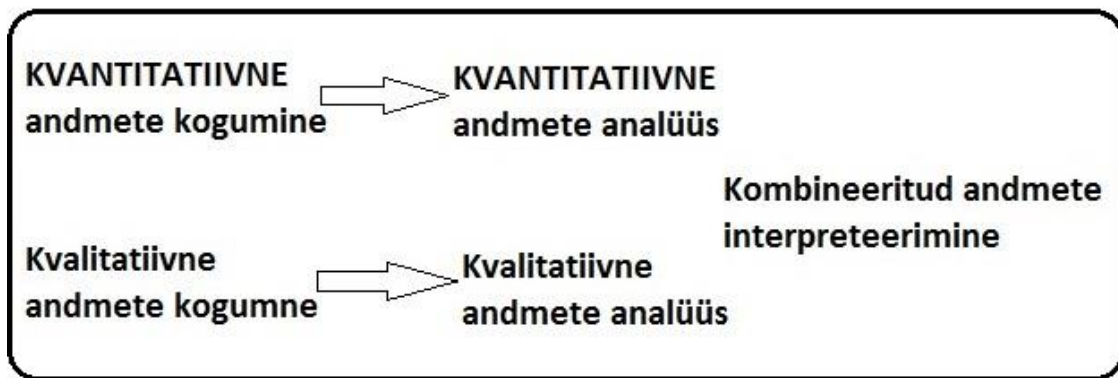
Millisel eesmärgil lasteaedades laste arengut hinnatakse?

Kuidas toimub hindamise protsess?

Millised on takistused lapse arengu hindamise protsessi läbiviimisel?

Metoodika

Antud töös on kombineeritud uurimuse aluseks võetud 1993. aastal Hossleri ja Vesperi uurimuses kasutatud mudel, mis on samaaegne triangulatsioon, kus kasutatakse domineeriva meetodina kvantitatiivset uurimust. Uurimus algab kvantitatiivse anketeerimisega, kuid samaaegselt kogutakse intervjuerimise käigus kvalitatiivseid andmeid. Nii kvalitatiivselt kui kvantitatiivselt kogutud andmeid analüüsitakse eraldi, seejärel kombineeritud andmed interpreteeritakse (Creswell, Plano Clark, Gutmann, & Hanson, 2003).

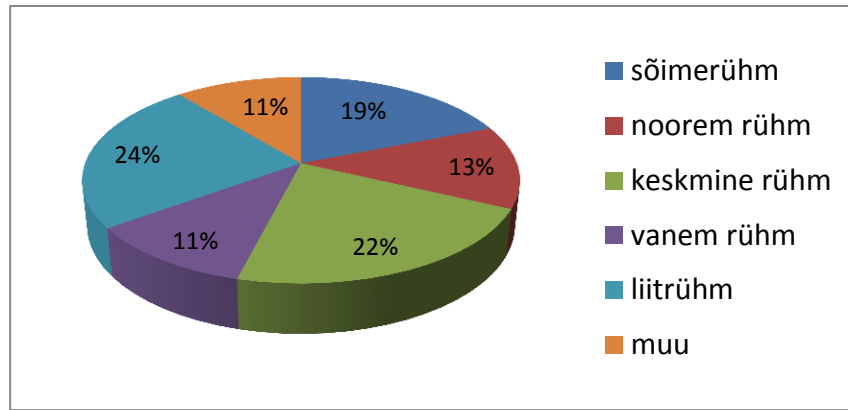
Joonis 2. Hossleri ja Vesperi samaaegse triangulatsiooni mudel (Creswell et al., 2003)

Valim

Kvantitatiivse ja kvalitatiivse uurimuse jaoks moodustati eraldi valimid.

Kvantitatiivse uurimuse valim. Kuna kvantitatiivse uurimuse eesmärgiks oli üldistavate tulemuste saamine, siis määrati üldkogum ja valiti sellest väljavõttekogum (Hirsjärvi, 2007). Üldkogumi moodustasid Põlva, Tartu, Viljandi ja Võru maakonna 118 lasteaia (2013. a kevade seisuga EHISE andmete põhjal) pedagoogid, välja jäeti erilasteaiad. Uurimuse väljavõttekogumisse valiti juhuvalimi meetodil iga teine lasteaed, kokku 59 lasteaeda. Üks Tartu maakonna lasteaed keeldus uurimuses osalemast. Seega jäi väljavõttekogumisse 58 lasteaeda. Valimi moodustasid 333 õpetajat- valitud lasteaedade igast vanuserühmast üks rühmaõpetaja. Ankeete tagastati 183 ehk siis 55% esialgsest soovitud valimist.

Kuna andmeanalüüsis on kasutatud võrdlusmaterjalina rühmaliike, siis on töö autor pidanud vajalikuks välja tuua valimi kirjelduse rühmaliikide kaupa (joonisel 3). (valimi kirjeldus lisa 1)

Joonis 3. Valimi jaotuvus rühmaliikide järgi (protsentides)

Kvalitatiivse uurimuse valim. Valimi moodustamisel lähtuti eesmärgipärase nähtuse valimisse eraldamise põhimõttest (Flick, 2011). Kuna 2012/ 2013. õppeaastal ja 2013/ 2014. õppeaastal oli lasteaedade riikliku järelvalve üheks prioriteediks lapse arengu toetamine, sealhulgas lapse arengu analüüsimine ja hindamine, siis töö autor pöördus valimi moodustamiseks Võru, Põlva, Tartu, Viljandi maakonna järelvalve teostajate poole. Ametnikelt paluti andmeid maakonnas läbimõeldumalt laste arengu hindamist läbiviivate lasteaedade kohta. Valmis valis töö autor igast maakonnast ühe lasteaia ja intervjueris lasteaia õppealajuhatajat (valimi kirjeldus lisa 2).

Andmete kogumine ja uurimise protseduur

Kvantitatiivne uurimus. Uurimuse kvantitatiivses osas kasutati andmete kogumiseks ankeeti, mille koostamisel lähtuti Tuule (2003) magistritööst „Laste arengu jälgimine ja hindamine lasteaias“ ja Häidkindi jt (2013) koostatud juhendmaterjalist „Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele“.

Küsimustiku kohasust uurimuse eesmärkide täitmiseks kontrolliti pilootuurimusega, analüüsijärgselt sisuliselt olulisi muudatusi ankeeti sisse viia vaja ei olnud. Uurimuses kasutatud küsimustiku sisereliaablus arvutati Cronbachi alfat kasutades, saades tulemuseks 0,77. Ankeet koosnes 38 küsimusest. Kuus taustaküsimust võimaldasid välja selgitada vastaja vanuse, haridustaseme, tööstaaži õpetajana, lasteaia asukoha ja rühmaliigi, kus vastaja töötab. Sisuküsimused olid nii valikvastustega kui ka avatud vastustega küsimused. Avatud vastustega küsimused võimaldasid vastajal lisada eelneva küsimuse kohta täpsustavaid märkmeid. Uurimuses kasutatud ankeet on esitatud lisa 3. Mõõtevahendi sobivuse analüüsimiseks viidi septembris 2013 läbi pilootuurimus mugavusvalimi põhimõttel valitud kaheteistkümne lasteaiaõpetajaga. Sealjuures ei kuulunud pilootuurimuses osalenud

lasteaiaõpetajad uurimuse üldkogumisse. Küsimustikud viidi isiklikult kokkulepitud ajal paber kandjal lasteaiaõpetajate kätte. Anonüümsuse tagamiseks oli iga ankeediga kaasas märgistamata valge ümbrik, kuhu õpetajad panid vastatud küsimustiku. Pilootuurimuse käigus paluti õpetajatel täita küsimustik ning kommenteerida iga küsimuse sobivust ja arusaadavust ning lisada vajadusel omapoolseid täpsustusi. Pilootuurimuse tulemusena muudeti kahe küsimuse sõnastust, lisati juurde neli vastusevarianti, üks küsimus jagati kaheks.

Uurimus viidi läbi ajavahemikus 1. oktoober-10. november 2013. Anketeerimiseks kasutati Connect.ee keskkonda. Ankeedi link saadeti laiali valimis osalenud lasteaedade direktoritele palvega see edastada valimis osalevatele lasteaiaõpetajatele. Korduspalve ankeedile vastata saadeti uuesti valimis olnud Põlva ja Viljandi maakonna lasteaedadele, kuna vastuste hulk nendest maakondadest oli esialgu ebapiisav. (Ankeet lisa 3)

Kvalitatiivne uurimus. Uurimuse kvalitatiivses osas kasutati andmete kogumiseks poolstruktureeritud intervjuud, sest antud meetod lubab uurijal jääda intervjuu suunajaks, et intervjuueeritavad teemast liiga kõrvale ei kalduks, kuid jätab viimastele siiski võimaluse ise otsustada, mida nad antud teema juures oluliseks peavad ning millest nad räägivad (Laherand, 2008). Töö autori arvates on antud meetod sobilikem viis välja selgitada lasteaias läbiviidava lapse arengu hindamise protsessi olemust.

Intervjuu küsimuste koostamisel võeti aluseks Häidkindi jt (2013) koostatud juhendmaterjalist „Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele“ pärit lapse arengu hindamise protsessi struktuur. Intervjuu kava koosnes neljast plokist: lapse arengu hindamise kohta taustainfo kogumine, hindamistegevuste kavandamine, hindamistegevuste läbiviimine ja saadud info analüüs ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine. Iga plokk koosnes sissejuhatavast küsimusest ja struktureeritud küsimusest. Kui vastaja ei andnud töö autori arvates ammendavat vastust, kasutas intervjuueerija ka jätküküsimusi ja täpsustavaid küsimusi (Kvale, 1996). Intervjuu lõpus küsiti, kas intervjuueeritav soovib omalt poolt antud teema kohta midagi lisada. (Intervjuu kava lisa 4). Mõõtevahendi valiidsuse suurendamiseks viidi läbi kaks pilootintervjuud eesmärgiga katsetada intervjuu sobivust teema uurimisel, täpsustada uurimisküsimusi ja leida küsimuste uusi varjundeid. Pilootintervjuu andis võimaluse intervjuu läbiviimist harjutada ja leida vigu, mida edaspidi vältida (nt liigne kiirustamine küsimuse esitamisel ja vastuse ootamisel) ning andis kindluse edasiste küsitluste läbiviimiseks. Intervjuud viidi läbi kahe lasteaia õppealajuhatajaga, kes ei kuulunud valimisse. Esimese pilootintervjuu käigus selgus vajadus jagada teine küsimusteplokk, hindamistegevuse kavandamine, kahte ossa: eraldi uurida lasteaia ja rühma tasemel kavandamist. Teise

pilootintervjuu käigus kinnitus vajadus lihtsustada kahe küsimuse sõnastust. Pilootuuringud viidi läbi jaanuaris 2014, intervjuud veebruaris 2014. Uurimuse valiidsuse tagamiseks kasutati veel uurija reflekteerimist, koostööd uuritavatega, uurimisprotsessi täpset kirjeldamist (Creswell & Miller, 2000). Töö autor kaasas uuritavad analüüsiprotsessi, andes neile võimaluse hinnata, kas uurija on interpreteerinud andmeid õigesti, kas kirjeldused on täielikud ja realistlikud, kas uuritavate vaateid on õigesti edasi antud (Laherand, 2008). Uurimuse reliaabluse suurendamiseks paluti intervjuude käigus uuritavatel mõnda aspekti täpsustada ning anti võimalus intervjuude lõpus oma mõtete avaldamiseks. Reliaabluse tõstmiseks salvestati intervjuud diktofonile, mis aitab kaasa uurimuse objektiivsuse tagamisele.

Kvalitatiivse osa valimiga võeti ühendust telefoni teel: tutvustati lühidalt töö autorit, töö eesmärke, läbiviidud tegevusi, tutvustati konfidentsiaalsusnõuete täitmisega seonduvat ning lepiti kokku intervjuu toimumise aeg ja koht. Kolmel korral toimus intervjuu intervjuueeritava lasteaia, ühel juhul viidi intervjuu läbi telefoni teel. Kolmel juhul oli tegemist individuaalintervjuuga, ühel juhul toimus rühmaintervjuu (Hirsjärvi, 2007), kuna lasteaia õppealajuhataja soovis intervjuusse kaasata lasteaia tugispetsaliste. Intervjuu läbiviimine algas protseduuri tutvustusega, intervjuueeritavalt küsiti luba intervjuu salvestada ja räägiti konfidentsiaalsuse tagamise põhimõtetest. Intervjuu lõpus kinnitati, et intervjuu transkriptsioon saadetakse intervjuueeritavale ülevaatamiseks ja täpsustuste, vajadusel paranduste tegemiseks. Kõige lühem intervjuu kestis 29 minutit ning pikim 52 minutit, intervjuude keskmine pikkus oli 42 minutit.

Andmetötluse põhimõtted ja kasutatavad meetodid

Kvantitatiivse uurimuse tagastatud ankeetide vastused korrastati töö autori poolt esialgu MS Exceli 2010 tabelitötlusprogrammis ja seejärel viidi need üle andmetötlusprogrammi SPSSi (versioon 20.0), kus rakendati neile kirjeldavat ja järeldavat andmeanalüüsi. Andmete võrdluseks ja analüüsiks saadi tulemuste keskmised ja protsentiilid. Erinevuste ning seoste statistilist olulisust hinnati Spearmani korrelatsioonikordaja abil. Kvalitatiivsete andmete analüüsiprotsess algas intervjuude väga täpsest ja täiemahulisest transkribeerimisest (McLellan et al., 2003). Kasutati märkide süsteemi: näiteks pauside märkimiseks kasutati tähist /paus/ ja naeru väljendamiseks /naer/. Hiljem asendati kõikide uuritavate nimed pseudonüümidega. Olenevalt intervjuu kestusest, intervjuueeritava rääkimise kiirusest ja diktsioonist, kulus ühe intervjuu transkribeerimiseks keskmiselt kaheksa tundi.

Intervjuude analüüsimisel kasutati temaatilist analüüsi. Kategooriaid, millesse teemad liigitati, ei määratud eelnevalt enne andmete kodeerimist. Andmed jaotati laiali, lagundati

osadeks, seejärel koondati saadud fragmendid uuesti kodeerimise teel, et luua uut arusaama, mis uurib samasusi ja erinevusi paljude erinevate juhtumite kaudu. Uurija eesmärk oli ehitada üles süstemaatiline aruanne sellest, mida uuriti (Ezzy, 2002). Andmete analüüsi käigus rühmitati tulemusi sarnaste tunnuste alusel. Nii moodustus 22 koodi, mis tähistavad lasteaia läbiviidavat lapse arengu hindamist. Seejärel koondati koodid neljaks alakategooriaks, need neli alakategooriat koondusid omakorda ülakategooriaks (Koodid lisa 5).

Tulemused

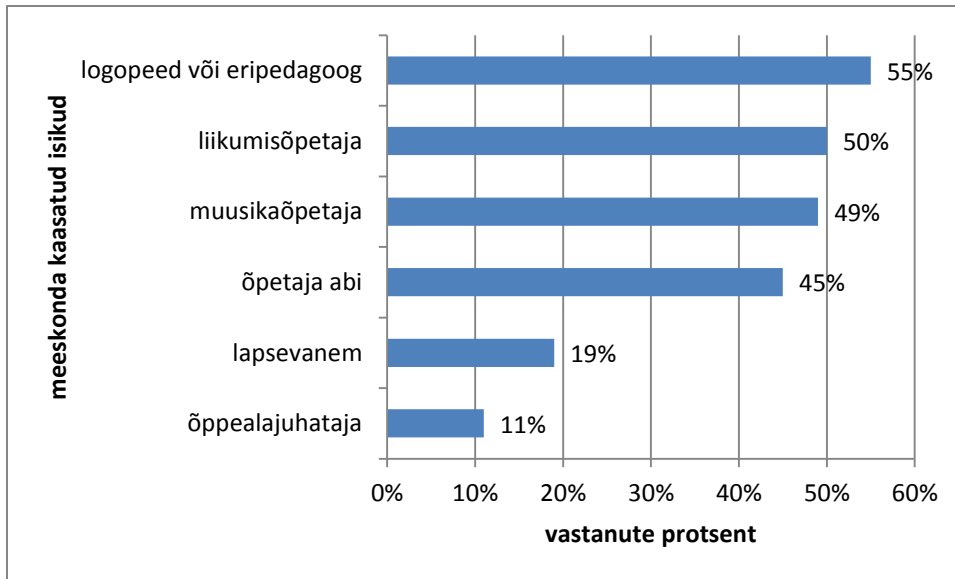
Kuna tegu on kombineeritud uuringuga, siis on ka tulemuste analüüs esitatud kahes osas. Analüüsi esimeses osas käsitletakse uuringu kvantitatiivse osa ankeetküsitluse tulemusi, teises osas antakse ülevaade kvalitatiivse osa intervjuude analüüsist.

Laste arengu hindamise eesmärgid

Lasteaiaõpetajad peavad laste arengu hindamise olulisemaks eesmärgiks vajadust kindlaks teha laste oskused ja võimed ning nende parendamist vajavad küljed (95%). Veel peetakse laste arengu hindamise olulisteks eesmärkideks seda, et õpetaja saab laste arengutaset teades luua iga lapse jaoks kõige sobivamad arengutingimused (65%), et saadud andmetest saavad õpetajad tagasisidet seni läbi viidud õppe- ja kasvatustegevuste sobivuse kohta (60%) ja et arengu hindamine annab võimaluse valida õiged meetodid laste arengu toetamiseks (58%). 28% vastajatest tõi välja, et laste arengu hindamise eesmärgiks on selgitada välja õpetaja tugevused ja nõrkused. Õpetajad on avatud küsimuse vastusena lisanud, et *oluline on last tundma õppida erinevates keskkondades ning situatsioonides, hindamise eesmärgiks on varajane märkamine nii andekuse kui pädevuste ebapiisavuse puhul*. Lapse arengut hinnatakse, et *läbi viidavad tegevused oleksid lapse jaoks arendavad, toimuksid lähima arengu tsoonis (siis säilib nende jaoks põnevus, aga samas nad ka õpivad midagi)*. *Arengu hindamisele tuginedes toimub lapsevanemaga arenguvestlus*. Veel on välja toodud, et saadud teadmised on vajalikud lasteaia õppekava täiustamiseks ja lapsevanematega suhtlemiseks.

Laste arengu hindajad lasteaias

Ankeetküsitluse tulemuste põhjal selgus, et enamikul juhtudest on laste arengu hindajaks lasteaia meeskond (73%), 27%-l rühmaõpetajad. Meeskonda kaasatud töötajad on välja toodud joonisel 4.

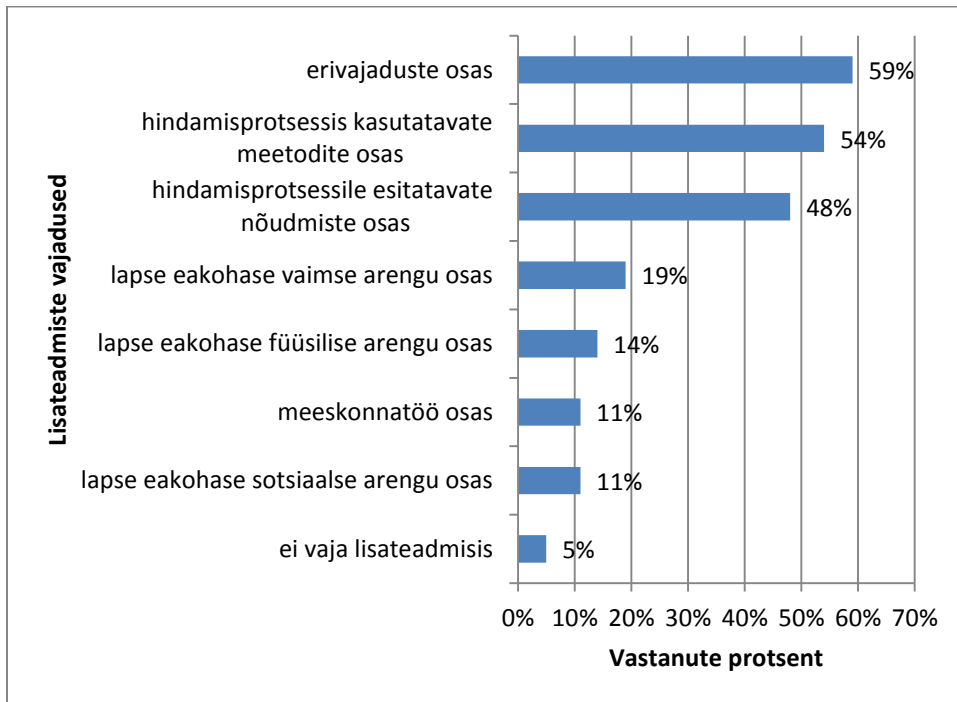
Joonis 4. Lisaks rühmaõpetajale lapse arengu hindamise meeskonda kaasatud isikud

Uurimusest selgus, et lapsevanemad osalevad hindamisprotsessis enamasti arenguveestluse kaudu, kus täpsustatakse koos vanemaga lapse arengu hetkeseis. Vastajad kirjutasid, et *lapsevanemalt küsitakse teavet lapse koduste tegevuste ning käitumise kohta, selgitatakse, kas lasteaiaõpetajate ja vanemate arvamus langeb kokku ning lepitakse kokku, milliseid samme edaspidi koos ette võetakse*. Lapsevanemad on kaasatud ka koolivalmiduskaardi ja lapse individuaalse arenduskava koostamisse. Mõnel juhul antakse vanematele täitmiseks küsitlusleht lapse arengu kohta, palutakse hinnata lapse sotsiaalseid jm oskusi. Lapsevanemate tähelepanekuid lapse käitumise kohta saadakse ka igapäevaveestluste käigus.

Uurimuses otsiti ka vastust küsimusele, kuidas lasteaiaõpetajad ise hindavad ennast lapse arengu hindajana. Selgus, et lasteaiaõpetajad hindavad oma teadmisi ja oskusi lapse arengu hindamisel 5-pallisel Likert-tüüpi skaalal keskmiselt 3,81. Käesolevat nende poolt läbiviidavat lapse arengu hindamist hindavad vastajad keskmiselt 3,79. Võrreldes õpetajate hinnangut oma teadmiste ja oskustele lapse arengu hindamisel ning õpetajate hinnangut läbiviidavale lapse arengu hindamisele Spearmani korrelatsioonikordaja abil, näeme seost kahe muutuja vahel. Korrelatsioonikordaja on antud muutujatel $r=0,56$, mis näitab mõõdukat positiivset korrelatsiooni ehk mida kõrgemalt on õpetajad hinnanud oma teadmisi ja oskusi laste arengu hindamisel, seda kõrgemalt hindavad nad ka nende poolt läbiviidavat laste arengu hindamist (risttabel lisa 6).

Küsitluses uuriti ka, kas õpetajad vajavad lisateavet lapse arengu hindamise osas. Tulemused näitavad, et 76% vastanutest vajab lapse arengu hindamise alast koolitust ja 70%

tunneb puudust arengu hindamise alasest kirjandusest ja /või infomaterjalist. Ülevaade vajatavatest lisateadmistest on välja toodud joonisel 5.

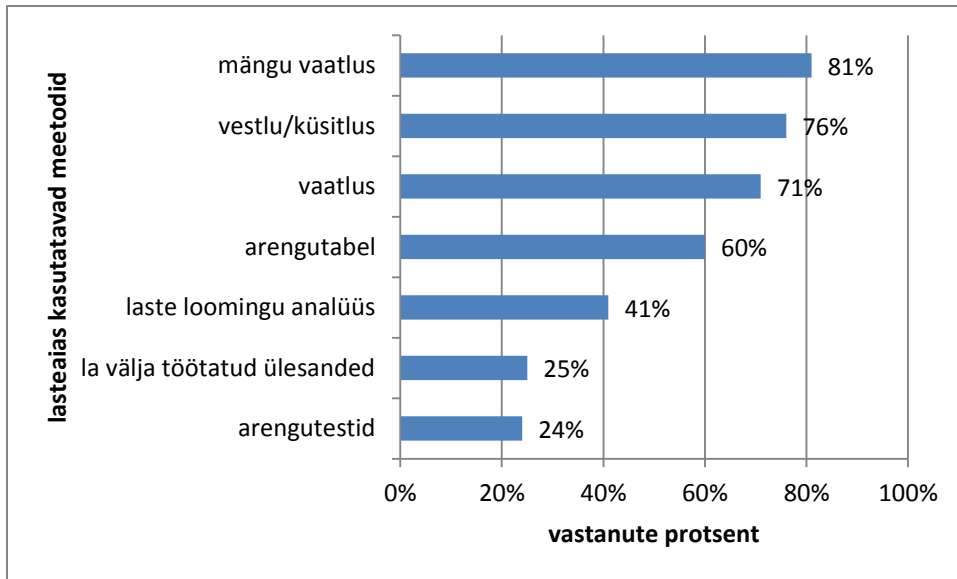

Joonis 5. Õpetajate lisateadmiste vajadused lapse arengu hindamisel

Vastanutest 5% ei vaja enda väitel lisateadmisi lapse arengu hindamise osas, kahes valdkonnas vajab lisateadmisi 31% vastanutest. Seose leidmiseks muutujate õpetaja hinnangud oma teadmistele ja oskustele lapse arengu hindamisel ning mitmes valdkonnas vajab õpetaja lisateadmisi vahel kasutati Spearmani astakorrelatsiooni analüüsi, mis ei näidanud statistiliselt olulist seost kahe tunnuse vahel. Antud vastajate tulemusi võrreldes ei saa väita, et end nõrgemalt hinnanud õpetajad tunnevad vajadust lisateadmiste osas enamates kriteeriumites (risttabel lisa 7). Antud küsimuse avatud vastustest selgub, et õpetajad sooviksid riiklikult välja töötatud lapse arengu hindamise materjale, et iga õpetaja ei peaks neid ise uuesti leiutama. Samas võiks jagada ka praktikute poolt heaks kiidetud arengu jälgimise materjale. Õpetajad ootavad Eesti tingimustele kohandatud teste, mis oleksid kiiresti teostatavad ja heade juhenditega varustatud. On ka välja toodud, et õpetajale ei saa panna kohustust hinnata lapsi, kui riigis puuduvad ühtsed lapse arengu hindamise riiklikud testid ja tabelid.

Lapse arengu hindamise meetodid

Lapse arengu hindamise meetodid on välja toodud joonisel 6.

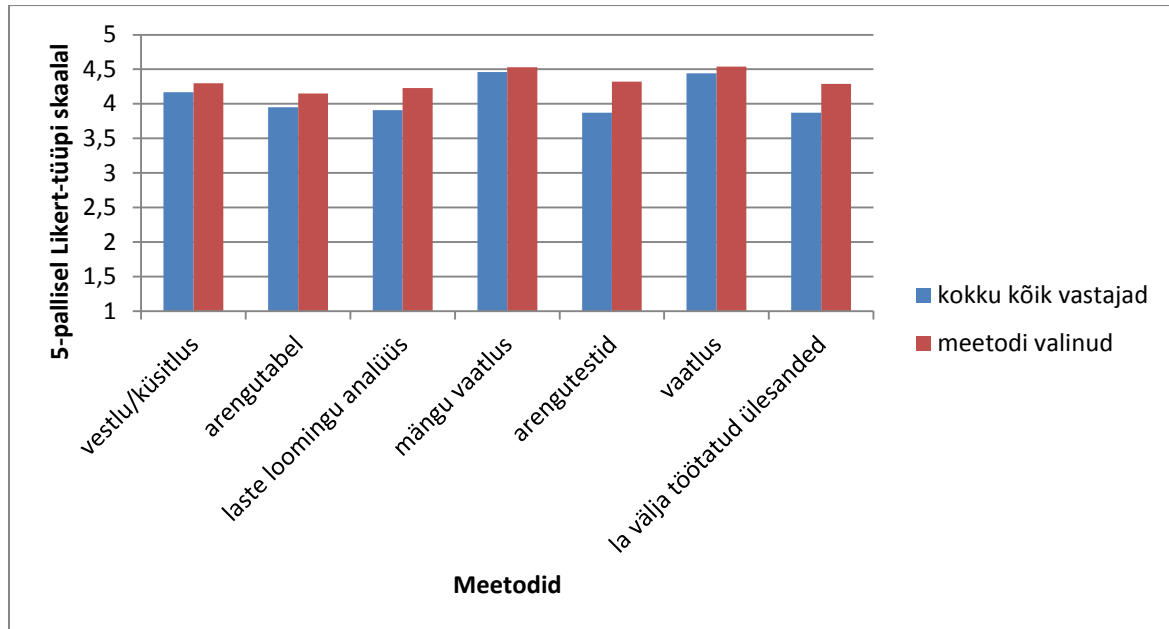
Joonis 6. Laste arengu hindamisel kasutatavad meetodid

Avatud küsimusele vastates olid õpetajad märkinud, et *lasteaia* on ühiselt kokku lepitud, milliseid meetodeid kasutatakse lapse arengu hindamisel. Kasutatakse arengutabelit, mille alusel kirjutatakse hiljem lapse iseloomustus. Samas on avatud vastustes ka mainitud, et kui varem olid mõnes lasteaia täitmiseks ainult arengutabelid, siis nüüd kasutatakse ka teisi variante (näit arengumapp) teistelt kolleegidelt, koolitustelt ja teistest lasteaedadest saadud ideid.

Ankeedis paluti arengutestide ja arengutabelite kasutajatel välja tuua, milliseid teste ning tabeleid nad kasutavad. Selgus, et testidest kasutatakse enam Jelena Strebeleva koostatud lapse vaimse arengu hindamise materjale, Eve Kikase kohandatud juhendatud joonistamise testi „Lapse arengu mäng“ (koostanud Rebane, Kirbits, Varik). Mõnel juhul on laste arengut hinnatud ka Paul Keesi testi, Reynelli testi (Edwards, Letters, Sinka), Krista Suntsi koolivalmiduse hindamise materjali, Hilve Kivipõllu testi, Kaja Pastaruse materjali, Viivi Neare testiga. Mõnel juhul kasutatakse ka materjale, mille autorid on kasutajatele teadmata. Enamik kasutatavaid arengutabeleid on lasteaia õpetajate endi poolt koostatud, aluseks on võetud nii riiklikus õppekavas kui ka lasteaia õppekavas sätestatud lapse eeldatavad arengutulemused. Mõnel juhul on aluseks võetud eelnevalt lasteaia olemas olnud tabelid ja neid kohendatud. 17 juhul märkis vastaja, et ta ei tea kasutatava arengutabeli autorit ja päritolu. Vähesel määral kasutatakse ka Hea Alguse materjale ning Marika Veissoni ja Kristina Nugini poolt koostatud tabelit 3-5-aastaste laste arengu hindamiseks.

Uurimuses paluti õpetajatel hinnata 5-pallisel Likert-tüüpi skaalal erinevaid laste arengu hindamise vahendeid. Selgus, et õpetajad hindavad paremate infoallikatena samu

vahendeid, mida ka enam kasutatakse: mängu vaatlust (keskmine 4,46), vaatlust (4,17) ja vestlust/küsitlust lapsega (4,17). Vähem infot andvateks hinnati arengu teste (3,87) ja lasteaias väljatöötatud ülesanded (3,87). Samas kui vaadata vähem informatiivseks hinnatud meetodite kasutajaid, siis nende hinnang antud vahenditele on võrdlemisi kõrge (joonis 7).

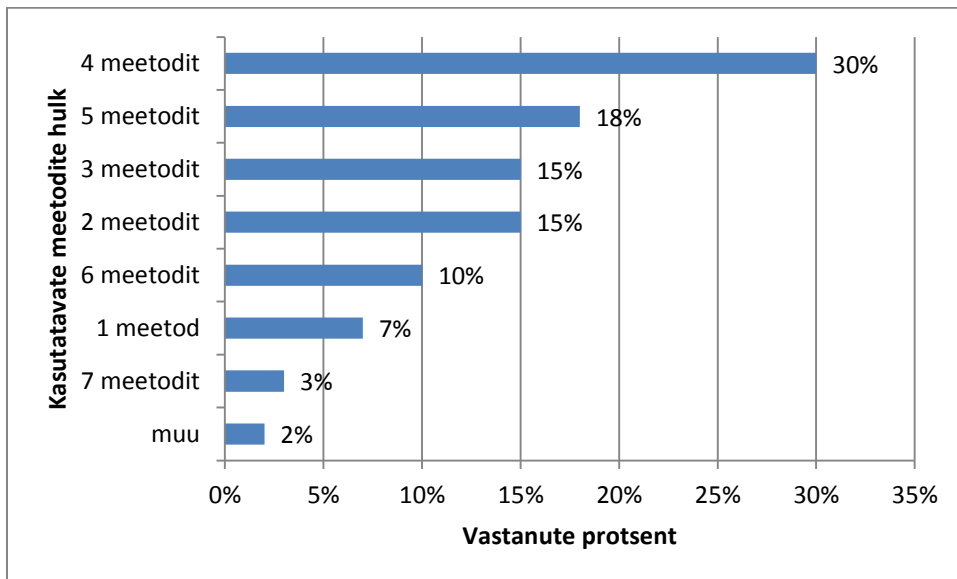

Joonis 7. Hinnang laste arengu hindamisvahenditele: kogu valimi arvamus, antud meetodi kasutaja arvamus (5-pallisel Likert-tüüpi skaalal)

Vastanutel paluti ka põhjendada, miks nad eelistavad just antud meetodit. 76% vastanutest peab valitud meetodi eeliseks, et see annab laste kohta kõige adekvaatsemat infot, 56% kasutab valitud meetodit, kuna seda on lihtne kasutada ja 15%, kuna see säästab aega. Avatud küsimuse vastustena on õpetajad täiendavalt välja toonud, et *antud meetodit kasutatakse, kuna see on mänguline, annab parima ülevaate, ka lapsevanemale kergesti arusaadav. Hea meetod aitab süsteemselt tegutseda, näitab, mida, millal ja milleks tuleb teha, et lapse arenguga seonduvaid aspekte õigel ajal märgata ning toetada*. Samas on ka välja toodud, et *mõni kasutatav meetod ei meeldi, kuna see annab vähe informatsiooni või et kasutatava arengu hindamise tabeli täitmine tuleb muuta aega säästvamaks ja informatiivsemaks*.

Uurimuses küsiti, mitut vahendit kasutavad õpetajad laste arengu hindamisel. Selgub, et 7% vastanutest kasutab lapse arengu hindamiseks ainult ühte meetodit, kõiki väljapakutud seitset vahendit kasutab 3% vastanutest. Kõige enam (30%) kasutatakse nelja meetodi kombineerimist. Erinevaid kombinatsioone oli 14, enim kasutatud vestlus/küsitlus lapsega, arengutabel, mängu vaatlus, vaatlus. Vaadeldes, milliseid kombinatsioone õpetajad kasutavad,

selgub, et kahe vahendi kasutajad kasutavad 11 erinevat kombinatsiooni, enam hinnatakse lapsi kombinatsioonide vestlus/küsitlus lapsega ja vaatlus ning mängu vaatlus ja vaatlus kaudu. Kolme vahendi erinevaid kombinatsioone on 12, enim kasutatud vestlus/küsitlus lapsega, mängu vaatlus, vaatlus. Viie vahendi kombinatsiooni puhul oli erinevaid variante viis, enim kasutatud vestlus/küsitlus lapsega, arengutabel, lapse loomingu analüüs, mängu vaatlus, vaatlus. Kuue meetodi kasutamisel oli erinevaid variante kolm, enim kasutatud variandis oli kõigist väljapakutud meetoditest välja jäänud arengutestid.

Joonis 8. Kasutatavate meetodite hulk lapse arengu hindamisel

Vaadeldes eraldi rühmaliikide kaupa, milliseid vahendeid õpetajad kõige enam kasutavad, siis suuri erinevusi ei ole. Erandiks on sõimerühmad, kus vestlust/küsitlust lastega kasutatakse tunduvalt vähem kui teistes vanuserühmades. Sõime-, nooremas ja keskmises rühmas kasutatakse kõige enam mängu vaatlust, vanemas ja liitrühmas aga vestlust/küsitlust lastega.

Küsitluses uuriti, millest lähtuvad õpetajad meetodi valikul ja mida nende poolt valitud meetodid aitavad hinnata. 62% vastanutest lähtub lapse arengu hindamise meetodi valikul lasteaia õppekavast, 26% kolleegide soovitusel, 20% koolitusel soovitatust, 15% õppealajuhataja soovitusel. Lisaks toovad õpetajad välja, et *valiku tegemisel lähtutakse õppeaasta kokkuvõtetest ning arutluste tulemuste põhjal tehakse valik. Mõnel juhul on leitud sobiv meetod, mis on laste jaoks huvitav, ja kasutatakse seda. Meetodi valikul lähtutakse ka konkreetsest rühmast ja õpetaja kogemustest.* Samas oli ka välja toodud, et valik on katse-

eksitus meetodil kujunenud kõige tõhusamaks ja lähtutakse ka kogemustest, oma enese tarkusest.

Küsimusele, kui tihti toimub lapse arengu hindamine, vastati, et lapse arengut hinnatakse 55% juhtudest kaks korda aastas, 20% hindab pidevalt, 4% iga kuu ja 15% üks kord aastas. Avatud küsimuste vastustest võib välja lugeda, et *mõnel juhul toimub hindamine pidevalt, kuid tulemused fikseeritakse kord aastas kevadel. Samuti viiakse teatud meetodeid, nt arenguteste, läbi kord aastas, aga kui see on kombineeritud teiste vahenditega, siis toimub hindamine pidevalt. Tehakse märmeid, kui lapse arengus on näha suuremaid muudatusi, arengumappi täidetakse aga kaks korda aastas. Arengu hindamine käib plaani alusel, kuigi vajadusel tehakse hindamist tihedamalt. Vanema rühma kooliminejatega viiakse arengu hindamine läbi sügisel, teiste vanuserühmade puhul kasutatakse erinevaid meetodeid pidevalt. Mõnes lasteaias viiakse arengu hindamist läbi ka kord aastas lapse sünnikuul.*

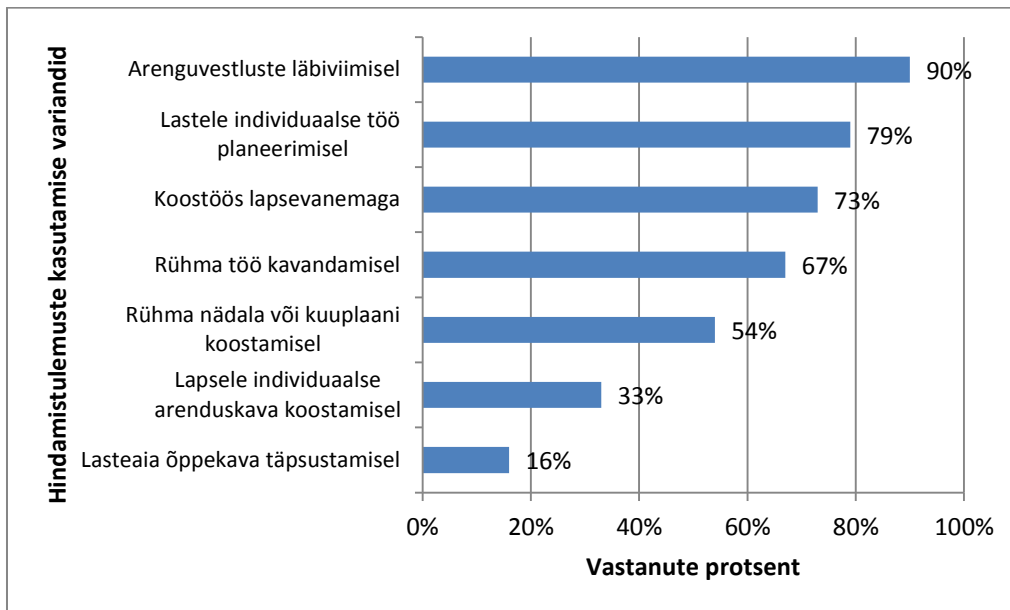
Lapse arengu hindamise valdkonnad

Selgus, et õpetajad hindavad kõiki õppekavas ettenähtud valdkondi, harvem hinnatakse liikumis-, muusika- ja kunstiõpetuse valdkondi. Enam hinnatakse mänguoskuste, sotsiaalsete oskuste, keel ja kõne ning matemaatika valdkondi. Sõimerühmas hinnatakse enam sotsiaalseid oskusi, mänguoskusi ja enesekohaseid oskusi; nooremas rühmas valdkondi matemaatika, mina ja keskkond ning keel ja kõne; keskmises rühmas mänguoskusi ning valdkondi matemaatika ning keel ja kõne, vanemas rühmas enesekohaseid oskusi, valdkondi matemaatika ning keel ja kõne; liitrühmas valdkondi keel ja kõne, matemaatika ning sotsiaalseid ja mänguoskusi. 38% vastanutest hindab laste arengut kõigis alushariduse riiklikus õppekavas ettenähtud kümnes valdkonnas, 22% hindab laste arengut kaheksas valdkonnas, 10% vastanutest seitsmes valdkonnas. Kui vaadata hinnatavate valdkondade hulka rühmaliikide võrdluses, näeme, et suuremat hulka valdkondi hinnatakse nooremas ja keskmises vanuserühmas (Lisa 8).

Lapse arengu hindamise tulemuste kasutamine

Antud uurimus näitas, et õpetajad kasutavad arengu hindamise tulemuste dokumenteerimise vormidena 51% juhtudel arengutabeleid ja 44% juhtudest arengukirjeldusi. Õpetajad on lisanud, et arengutabelile on lisatud kirjalik kokkuvõte, kus on kajastatud muutused, võrreldes eelmise aastaga, ja valdkonnad, mis vajavad veel arendamist. Mõnel juhul kirjutatakse arengutabeli alusel lapse iseloomustus. Veel pannakse saadud andmed kokkuvõtvalt kirja koolivalmiduskaardile ja mõnes lasteaias individuaalsuskaardile. Lapse arengumappi kasutab hindamistulemuste kogumina 84% õpetajaid. Sõimerühma õpetajatest

vastasid kõik, et kasutavad arengumappi. Järgneval joonisel antakse ülevaade hindamistulemuste kasutamisest.

Joonis 9. Hindamistulemuste kasutamine

Õpetajad on veel lisanud, et kasutavad hindamisel saadud tulemusi lastele individuaalse arenduskava koostamisel. Üks sõimerühma õpetaja kirjutab, et ei kasutagi tulemusi, vaid saadab saadud andmed koos lapsega aiarühma edasi.

Lapse arengu hindamise protsessi takistavad tegurid.

Uurimusest selgus, et suurimaks takistuseks lapse arengu hindamisel peavad vastajad (68%) ajapuudust ehk siis igapäevatöö kiire tempo ei jäta piisavalt aega laste arengu hindamise läbiviimiseks. Samuti on takistavaks faktoriks teadmiste puudumine hindamisprotsessi kohta (26%). Veel toovad õpetajad välja, et hindamist takistab tugispetsialistide puudus, ruumi puudus (kui on vaja lapsega olla omaette, siis sellist kohta ei ole), ühtlaste hindamiskriteeriumite puudumine, laste sage puudumine lasteaiast, liitrühma spetsiifikast tulenevad takistused, õpetaja raskused orienteerumisel selles, mida konkreetses vanuses laps kontrollitavas valdkonnas teadma peaks, vähesed kogemused ja see, et pole veel välja kujunenud head süsteemi lapse arengu analüüsimiseks.

20% küsitletutest vastas, et lapse arengu hindamisel takistusi ei ole, lisati veel, et oskusliku planeerimise puhul on võimalik leida aega lapse hindamiseks. 61% on kirja pannud ühe takistuse. Kui võrrelda kirja pandud takistuste arvu õpetajate tööstaažiga, näeme, et

rohkem on takistusi kirja pannud 1-5-aastase ja üle 21-aastase staažiga töötajad, kõige vähem takistusi on 16-20-aastase staažiga õpetajatel.

Töö autorit huvitas, kas takistuste arv on seotud vastaja hinnanguga enda poolt läbi viidavale hindamistegevusele, nende tunnuste vahelise seose kontrollimiseks kasutati Spearmani astakorrelatsiooni, mis näitas, et statistiliselt olulist seost ei ole ehk õpetajate hinnanguga enda läbiviidud hindamistöole ei ole seotud tema poolt kirja pandud takistuste hulk (risttabel lisa 9).

Kvalitatiivse uurimuse tulemusi on kirjeldatud alakategooriatest lähtuvalt.

Lapse arengu hindamise kavandamine

Lasteaia töötajad on aru saanud laste arengu hindamise vajalikkusest: see muudab nende töö põhjalikumaks ja ka lihtsamaks, arengu hindamise süsteem on nii läbimõeldud, et tulemusi saab lihtsalt kasutada oma töö planeerimisel. Arengu hindamise kavandamisel toetuvad lasteaiaõpetajad oma ja kolleegide kogemustele. Tekkinud küsimused arutatakse läbi, oluliseks peetakse omavahelist kommunikatsiooni. Kolleegidega jagatakse häid kogemusi ja nõuandeid, õpetajad on huvitatud teineteiselt õppimisest ja kolleegi soovitusete-nõuannete arvesse võtmisest. Lapse arengu hindamise eesmäärke pole lasteaia dokumentides kirja pandud, kuid neid on ühiselt arutatud. Lapse arengu hindamise läbiviimise kokkulepped on fikseeritud lasteaia õppekavas.

Lasteaias on kokku lepitud lapse arengu hindamise kriteeriumid, põhimõtted, arengumapi sisu ja dateerimine ning arenguestluste kord. (Maire)

Õpetajad lähtuvad lapse arengu hindamisel õppekavas sätestatust. Ühtse süsteemi kasutamine tagab laste hindamistulemuste ühtluse ja õigluse. Lasteaedade õppekavad on loodud riikliku õppekava alusel põhjalike läbirääkimiste ja analüüsi tulemusena. Valdkondade õpipädevused on kuude lõikes ära jaotatud ja samadest pädevustest tulenevad ka arengu hindamise kriteeriumid. Iga õppeaasta lõpus vaadatakse õppekavas olevad kokkulepped üle ja vajadusel neid ka muudetakse.

Lasteaias on õppekava korrigeerimise tarbeks moodustatud õppekava töörühm, mis koordineerib tekkinud vajaduste, õpetajate ettepanekute arutelu ja vajadusel õppekavva viimist. (Piret)

Õppekava loomisse ja muutmisprotsessi on kaasatud kõik lasteaia pedagoogid. Esimeses lasteaias loodi praegu lasteaias toimiv laste arengu hindamise süsteem seitse aastat tagasi. Algselt hinnati selles lasteaias laste arengut (sellise süsteemi alusel) ainult

erirühmades, seejärel hakati sama süsteemi järgi hindama kõiki lasteaia lapsi. Lapse arengu hindamise tulemused on õppe-kasvatustöö kavandamise alus. Rühmad koostavad kvartaliplaani, selle alusel nädalplaani, kus on eraldi lahter ka individuaalse töö kavandamiseks. Kuna see lasteaed on Hea Alguse programmi järgi töötav, siis tegevused keskustes annavad võimaluse lähtuda laste arengust ja planeerida tegevusi just antud laste vajadustele tuginedes. Teises lasteaias planeeritakse lapse arengu hindamine nädalplaani.

Meeskonnapäevadel planeeritakse keskustesse sellised õpipädevused, -tegevused ja mängud, mis annavad võimaluse lapse arengut hinnata. Õpetajad teavad, miks nad laste arengut hindavad, see ei ole nende jaoks eraldiseisev asi, vaid kogu töö lasteaias on üks protsess: saadud hindamistulemused on järgneva nädalplaani aluseks. (Maire)

Kolmandas lasteaias planeerivad rühma tasandil laste arengu hindamist rühmaõpetajad, nad koostavad lähtuvalt lasteaia õppekavast ja rühma laste arengu hindamise tulemustest 15. septembriks rühma õppeaasta tegevuskava, sh laste arengu hindamise plaani. Neljandas lasteaias viiakse arengu hindamist läbi kindla plaani alusel, ära on jaotatud, mis vanuses millist vahendit kasutatakse. Arengu hindamise kokkuvõtetest on näha, kuidas edaspidi lapse õpitegevust planeerida, vajadusel koostatakse lapsele IAK. Hindamise tulemusena selguvad ka andekad lapsed, kellele antakse siis lisaülesandeid. Kõigis küsitatud lasteaedades on õpetajatel võimalik muuta õppe-kasvatustöö plaani vastavalt laste arengu hindamise tulemustele. Lasteaia õppekavas on tehtud muudatusi, kui on selgunud, et mõned eeldatavad tulemused on selle vanuserühma tarbeks kas siis liiga rasked või kerged.

Laste arengu hindamise tulemuste põhjal on rühmaõpetajad olnud sunnitud muutma oma õpetamise meetodeid, sest laste arengunäitajate halvenemine teatud valdkonnas näitas, et uute õpetajate teistsugused meetodid ei sobinud lastele. (Paula)

Esimeses lasteaias on olnud lapse arengu hindamise tulemuste põhjal vajadus muuta rühma keskkonda, nt on välja pandud just selle rühma laste arengut toetavad vahendid, mänguoskuse arendamiseks vastavad mänguvahendid. Kui antud keskkond lapse arengut piisavalt ei toeta, siis arutatakse ja otsitakse uusi võimalusi, kuni leitakse parim lahendus.

Kuna lasteaias on eakohase arenguga laste rühmad (tavarühmad), sobitusrühmad ja erirühmad, siis on võimalik lähtuvalt lapse arengutasemest valida sobiv rühmatüüp ja arengumuutuste ilmnemisel seda tüüpi vahetada. (Piret)

Hindamistegevuse läbiviimine

Kõigis küsitatud lasteaedades on läbi mõeldud, kuidas koguda eelinfot lapse kohta. Esimeses lasteaias vaatlevad last tutvumisperiodil rühmaõpetajad, õpetaja abi, liikumis- ja

ujumisõpetaja, muusikaõpetaja, logopeed, erirühmades käivat last ka eripedagoog ja füsioterapeut, seejärel toimub rühma arendusmeeskonna kokkusaamine, kus arutatakse läbi saadud info ja koostatakse eesmärgid järgnevaks perioodiks, pannakse paika erispetsialistide teenuste vajadused, väljaspool lasteaeda läbiviidavate lisauuringute vajadused.

Lisaks sellele on mõnel rühmal välja töötatud ankeet või küsitlusleht, mida lapsevanem lapse lasteaeda tulekul täidab. Kui laps on enne lasteaeda tulekut käinud erispetsialisti uuringutel, siis palutakse vanemalt uuringutulemuste kokkuvõtet. (Piret)

Teises lasteaias saadakse lapsevanematelt lapse arengu kohta infot küsitluslehtede abil, soovitakse teada lapse harjumusi, põetud haigusi, lapse hirme ja eelistusi.

Sõimerühma vanematega algab koostöö juba juunikuus, neile antakse suvine meelespea, kus on kirjas lasteaia päevakava, lasteaia ootused. Vanematele antakse perekonda kirjeldavad küsitluslehed. Lapse lasteaiaiga harjutamine toimub kuni viieliikmelistes gruppides, nii on ka õpetajal võimalik lapsevanemaga individuaalselt suhelda ja lapse kohta infot hankida, lapsel turvaliselt kohaneda. (Maire)

Kolmandas lasteaias toimub lapse lasteaeda tulekul rühmameeskonna, juhtkonna ja perega vestlus, kus räägitakse läbi lapsevanemate ootused, erisoovid, lasteaia võimalused ning tutvustatakse lasteaia kodukorda. Ka neljandas lasteaias vesteldakse lapsevanemaga lapse lasteaeda tulekul ning vanemad täidavad töölehe „Käin juba lasteaias“, mis annab lapse kohta võimalikult palju adekvaatset infot. Lapse arengu hindamine on kõigis lasteaedades pidev protsess.

Lasteaias kontrollitakse pidevalt, kas laps on püstitatud eesmärgid saavutanud ja seejärel seatakse koheselt uued eesmärgid- see tagab pideva arengu. Lasteaias on kokku lepitud, et kõigi laste arengu hindamise kokkuvõtted on tehtud sügisel 25. oktoobriks ja kevadel 25. aprilliks. (Piret)

Laste arengu hindamist lihtsustab õpetajate kattuv tööaeg, kus õpetajad saavad (omavahel töö ära jagada: kes tegeleb lapse hindamisega, kes tegeleb ülejäänud lastega- see annab võimaluse saadud tulemusti rahulikult omavahel arutada, lastele pakkuda rohkem individuaalset tuge ja abi. Koos lapsega tegutsedes on õpetajal võimalus rohkem lapse kohta märgata/teada saada/avastada. See annab parema ülevaate lapsest ja täpsema võimaluse lapse arengut kirjeldada. Õpetajate omavaheline koostöö kattuvatel tööajal on ka loomulikult üks oluline väärtus. Kui täiskasvanuid on rohkem, siis suudetakse ka rohkem märgata. Laste arengu hindamiseks kasutatakse ka praktikandile antavate tegevuste vaatlemist, lisaks praktikandi jälgimisele jälgib õpetaja ka laste tegevust ja saab nii märkmeid teha. Igal rühmal

on välja kujunenud oma hindamise süsteem, õpetaja laual on näiteks tabel, kuhu jooksvalt pannakse kirja märkmeid laste kohta. (Piret)

Lasteaias oli algselt kokku lepitud, et lapse arengut hinnatakse sügisel, ja kui oskus on täienenud, siis hinnatakse teist korda. Õpetajad mõistsid, et antud süsteem ei anna soovitud tulemusi. Hetkel hinnatakse pädevust kohe peale selle õpetamist- lastega, kes pole planeeritud eesmärki saavutanud, jätkatakse tööd oodatud tulemuse saavutamiseni (dokumenteeritud nädalaplaanis). Kuu jooksul hinnatakse valdkonnas 2-3 pädevust, et ei oleks forsseeritud õpetamist ja lapsel jääks aega mängimiseks. Sõimerühma laste arengut hakatakse hindama alates jaanuarist ja arenguestlused toimuvad veebruaris. (Maire)

Kolmandas lasteaias on kokku lepitud, et laste arengut hinnatakse lapse sünnikuul.

Kui ei olnud täpselt aega fikseeritud, tekkis õpetajatel segadus, millist tabelit kasutada. (Paula)

Neljandas lasteaias on õppeaasta peale ära jaotanud, millal täidetakse töölehti, kogutakse joonistustöid või tehakse lapsega intervjuu, vestlus.

Lapse arengu hindamine on kõigis küsitatud lasteaedades meekonnatöö, kus erinevad spetsialistid hindavad last ja koostöös arutatakse läbi lapse arendamise võimalused. Mõlemad õpetajad hindavad kõiki lapsi.

Õpetajad on tööl kõigi laste pärast ja jälgivad neid kõiki koos. (Maire)

Ka õpetaja abi on kaasatud laste arengu hindamisse. Õpetaja abi rolli lapse arengu hindajana peetakse väga oluliseks.

Kuna õpetaja abi jälgib lapse tegutsemist kogu päeva vältel, omab ta parimat ülevaadet lapse eneseteenindamise ja sotsiaalsete oskuste kohta. (Piret)

Õpetaja abid dokumenteerivad vajadusel õpetaja poolt kavandatud hindamiseks planeeritud tegevusi. Näiteks kirjutab ta üles hommikuringis laste ütlusi. (Maire)

Õpetajad võrdlevad enda ja õpetaja abi arvamusi laste arengu osas, sest õpetaja abi on kohati laste sotsiaalsete oskuste parem tundja. (Virve)

Hindamistulemuste kokkuvõte ja dokumenteerimine

Kõigis lasteaedades on koostatud lapse arengu hindamise tabelid, mis lähtuvad lasteaegade õppekavas sätestatud laste pädevustest, kahel lasteaial ka Hea Alguse (Hansen, 2003) programmi tabelitest. Arengu hindamise tabelit täites on kokku lepitud tingmärgid. Näiteks teises lasteaias tähendab roheline, et laps on arenenud seatud eesmärkide kohaselt; kollane, et esineb väikesi puudujääke; punane, et vajab kordamist/ individuaalseid ülesandeid.

Neljandas lasteaias kasutatakse skaalat: laps vajab harjutamist, laps tuleb täiskasvanu abiga toime, laps tuleb iseseisvalt toime.

Arengutabelite täitmise andmeid koguvad lasteaiad erinevalt.

Esimeses lasteaias on lapse arengu hindamise põhimeetodina kasutusel vaatlus. Tugispetsialistid kasutavad lapse arengu hindamisel teste, logopeedid on igäüks erinevast vanuseastmest lähtuvalt ja lasteaias õppekavas sätestatud laste eeldatavatele oskustele tuginedes testilaadse materjali välja töötanud. Lisaks kasutavad nad 5-6-aastaste laste kõne testi (Padrik et al., 2013), erivajadustega laste uurimiseks PEP-R testi. Meetodi valikul lähtutakse lapsest, sest üks meetod ei pruugi sobida teisele. Teises lasteaias valib õpetaja vajaliku hindamistegevuse läbiviimiseks oma või kolleegi kogemusele toetudes sobiva materjali ise. Arengu hindamiseks ei kasutata testimist, vaid mängulisi tegevusi. Õpetajad kasutavad lapse arengu hindamiseks veel Piaget'i mängu vaatlust, suhteskeemi, mida õpetajad on omalt poolt täiendanud, „Kahe maja“ testi, materjali „Treppe“, intervjuud, vestlusi, küsitlusi (mis mulle meeldib/ei meeldi lasteaias, minu tunded) ning lapse ütluste dokumenteerimist. Viimane annab ülevaate lapse keelelisest arengust, tema arutlusoskusest, aktiivsusest, fantaasiast, aga ka esinemisjulgusest.

Staažikad õpetajad oskavad valida sobiva meetodi uuritava pädevuse väljaselgitamiseks, noorematele pedagoogidele, kellel on probleeme arengu hindamise ja arenguvestluste läbiviimisega, on määratud mentorid ja vajadusel vesteldakse, arutatakse koos. (Maire)

Laste arengu hindamiseks on kolmandas lasteaias välja töötatud laste arengu hindamise süsteem: laste arengu hindamise tabelid, mille täitmiseks arengu hindamise vahendid- pildimaterjalid, ülesanded jne. Lapsevanemale arengu hindamise tabelleid ei näidata, vanema tarbeks teeb õpetaja tabelist kokkuvõtte. Lapse arengutabeli kokkuvõtte arutatakse koos lapsevanemaga läbi ja vanemal on õigus oma arvamusele, kui laps kodus käitub tabeli kokkuvõttest erinevalt. Sellisel juhul uuritakse last täiendavalt ja vaadatakse, kas uurimistulemustes on olnud viga.

Soovi korral võib õpetaja lisaks uurida last ka teiste vahenditega, neid tulemusi ta arengukirjelduses ei kasuta, vaid fikseerib need eraldi tabeli märkuste lahtris. Mõned õpetajad kasutavad lisaks laste intervjuu, mängu vaatlust, õpetajate poolt välja töötatud töölehti, koguvad laste ütlusi. (Paula)

Neljandas lasteaias on eraldi arengutabelid 3-6 aastastele ja kooliminevatele lastele. Õpetajad võivad lisaks uurida laste arengut neile sobiva meetodiga. Soositakse, et õpetaja märkaks lapse vaba tegevust ja näeks selles lapse arengu hindamise võimalusi. Kõigis

lasteaedades hindavad muusika-, liikumisõpetaja ja teised spetsialistid oma valdkonna pädevusi ja annavad õpetajatele tagasisidet laste arengu kohta. Lapse arengu hindamisse on kaasatud ka laps ja lapsevanem. Last kaasatakse arengu hindajana oma joonistustööde analüüsimisel, laps räägib ise, kuidas ta oma tööga toime tuli ja mis talle töö juures oluline on, kolmandas lasteaias analüüsib laps sageli ise töövihiku ülesannete täitmist. Esimeses lasteaias kaasatakse vanema rühma arenguveestlustesse vajadusel/võimalusel ka laps, kes osaleb arutelul ja saab oma arvamust avaldada. Arenguveestluse kokkuvõttelehel saab laps oma soovid või mõtted ise kirja panna. Teises lasteaias analüüsib laps oma tegevust nn lõburingis, kus ta saab rääkida, mida ta täna tegi, mis õnnestus hästi, mida ta õppis.

Laps analüüsib oma tööd, näiteks otsib reas üles kõige ilusama tähe ja selle, mida ta oleks saanud ilusamini teha..... Peale õppekäiku küsitakse lapselt, mida ta nägi, mis meelde jäi - see annab õpetajale tagasisidet, kas tema poolt planeeritud eesmärgid said täidetud.
(Maire)

Neljandas lasteaias hindab koolimineva lapse vanem oma last sama tabeli alusel nagu rühmaõpetaja, arenguveestlusel võrreldakse tulemusi ja arutatakse tulemused läbi. Selles lasteaias on välja töötatud kõigile vanuseastmetele lapse arenguveestluste küsitluslehed, mis lähtuvad lapse vanuse eripäradest. Küsitluslehtede eesmärgiks on tutvustada vanematele, mida nende laps selles vanuses peaks oskama.

Esimeses lasteaias toimuvad arenguveestlused kaks korda aastas. Arenguveestlused on üles ehitatud dialoogi vormis, vestluses selguvad vastastikused kokkulepped: mida tehakse lasteaias, mida kodus. Teises lasteaias antakse lapsevanemale lapse kohta tagasisidet nii arenguveestlustel kui ka igapäevaste vestluste käigus. Kuna laste arengu hindamise tegevused on dokumenteeritud, on neid lihtne arenguveestlusel vanemale lahti seletada. Arenguveestlusel pannakse kirja lapse tugevused ja nõrkused/arendamist vajavad oskused. Kolmeaastaste arenguveestlused toimuvad sügisel ja nende eesmärgiks on pere ja lapse taustaga tutvumine. Kõigis lasteaedades osalevad kõigil arenguveestlustel mõlemad rühmaõpetajad, kahes lasteaias ka õpetaja abi. Vajadusel on kaasatud ka kõik teised lapsega tegelevad spetsialistid ja mõnel juhul ka juhtkonna esindajad.

Hindamistegevuse dokumenteerimine. Kevaditi tehakse lasteaedades õppeaastast kokkuvõtte. Kolmandas lasteaias liiguvad lapsed iga õppeaasta alguses uude rühma, seetõttu on kevaditi rühmameeskondade kokkusaamised, kus järgnevasse rühma minevate laste arengutase arutatakse lapse uute õpetajatega läbi. Kuna lasteaias on liitrühmad, ei tehta lapse arengu hindamise kokkuvõtteid kogu rühma põhjal, vaid vanuserühmiti eraldi.

Laste arengu hindamise vanuserühma kokkuvõtete koostamiseks on vorm, mis on sama süsteemiga nagu kõik teised arengu hindamise vormid. Esimeses lasteaias kokkuvõtte vorm igal aastal muutub, sest lähtub muuhulgas lasteaias õppeaasta eesmärkidest. Teises lasteaias analüüsivad õpetajad lapse arengu hindamise tulemusi rühma õppeaasta kokkuvõttes, kas õpipädevused olid eakohased, kas õpetajad näevad muutmise või täiendamise vajadust, toovad välja positiivsed kogemused ja head näited hästi töötavate hindamismaterjalide osas. Välja tuuakse arenguvestluste läbiviimise aeg ning seoses arenguvestlusega laekunud lastevanemate ettepanekud. Õpetajad ei kirjuta kahes lasteaias lapse arengu hindamise rühma kokkuvõtet, nad analüüsivad seda suuliselt ja teevad vajalikud järeldused. Täidetud arengutabelitest näevad õpetajad rühma üldist taset ning oskavad tuua välja kitsaskohad, mida peab muutma. Kõigis lasteaedades on koostatud lastele arengumapid. Kokku on lepitud, mida mapp võib sisaldada. Näiteks esimese lasteaias mapp sisaldab individuaalsuskaarte, kommentaaridega varustatud laste töid, terviseinfot, pere tähelepanekuid, rühma meeskonna otsused, jm. Neljandas lasteaias on kokku lepitud millises järjekorras arengumappi töölehti lisatakse, näiteks esimene tööleht on „Käin juba lasteaias“, seda täidavad lapsevanemad, veel on mappis töölehed „Lapse käe jälg“, andmed lapse pikkuse ja kaalu kohta, 3-, 5-, 7-aastastele lastele ankeet „Mina ise“, 3-, 5-, 7-aastaste laste iseenda joonistus, 5-aastastele lastele tööleht „Minu tunded“. Selle lasteaias arengumapi struktuur lähtub kolmest aspektist: esiteks laps nagu mina, tema mina areng, teiseks lapse mina ja teda ümbritsev maailm ning kolmas, mida laps oskab ja teab.

Esimeses lasteaias on välja töötatud lapse individuaalsuskaardi vorm, suhteliselt sarnaselt on üles ehitatud koolivalmiduskaardi vorm. Sügisel, peale arendusmeeskonna nõupidamist, koostatakse igale lapsele kolme nädala jooksul individuaalsuskaart. Individuaalsuskaardi täitmist koordineerib tugiteenuste koordineerija, kes korraldab rühmas individuaalset tööd lastega ja jälgib, et kõik lapsega tegutsevad spetsialistid fikseerisid kaardile oma osa. Individuaalsuskaarti täidavad lisaks rühmaõpetajale liikumis- ja ujumisõpetaja, muusikaõpetaja, logopeed, erirühmas veel eripedagoog, füsioterapeut. Individuaalsuskaarti kasutatakse arenguvestlustel toetava materjalina. Vanem tutvub kaardiga ja lisab omapoolsed kommentaarid, sealhulgas kodu kirjelduse, mis on lasteaednikele oluline info lapse kohta. Lapse arengu hindamise kokkuvõtte pannakse kirja individuaalsuskaardile last kirjeldavas vormis. Kolmandas lasteaias tehakse hindamise kokkuvõtte arengukirjeldusena. Laste arengukirjeldusi koostatakse igal kevadel, on olemas lasteaias väljatöötatud laste arengukirjelduse vorm. Lapse arengu kirjelduse vormi täidavad ka muusika- ning liikumisõpetaja ja logopeed. Arengukirjeldus on kirjutatud positiivses võtmes,

välja on toodud ka valdkonnad, millega oleks veel vaja tegeleda. Ühtseid lapse arengu kirjeldusi antakse lastele alates kolmandast eluaastast, 2-aastastele antav arengukirjeldus on lühem variant, kus kajastatakse, kuidas laps on lasteaiaga kohanenud. Õpetajate ettepanekul on välja töötatud laste individuaalse töö kirjapaneku vorm, mis on samas süsteemis nagu kõik lapse arengu hindamisega seotud dokumendid. Individuaalse töö tabelis fikseeritakse lapsega tehtava töö kuupäevad ja sisu. Koostöös logopeediga on välja töötatud lapse kõne kaardid. Kogu lasteaias dokumentatsioon on samas süsteemis ja see aitab lihtsustada töö tegemist. Kahes lasteaias fikseeritakse lapse arengu hindamise kokkuvõtte arenguvestluse protokollis, kuhu märgitakse ka edasised ülesanded lapsevanemale ja rühmaõpetajale.

Arengukirjeldust on raske kirjutada, kuna kirjapandu võib lapsevanemat haavata, lihtsam on lapse arengust ülesvaadet saada ühisel lapsevanema ja õpetajate arutelul. Raske on leida lapse arengukirjelduse kirjutamise alast tugimaterjali. Lasteaias ei tehta pabereid paberi pärast, vaid luuakse efektiivselt töötavaid süsteeme, et toetada, luua võimalusi lapse arenguks. (Maire)

Kahes lasteaias koostatakse vajadusel lapsele IAK. Kõigis lasteaeades on välja töötatud koolivalmiduskaardi vormid.

Arutelu

Käesolevas töös kirjeldati ja analüüsiti Tartu-, Põlva-, Viljandi- ja Võrumaa lasteaeades läbiviidavat laste arengu hindamist, toodi välja õpetajate arvamused hindamisprotsessiga seonduva kohta, anti ülevaade kasutatavatest hindamisvahenditest ja esitati laste hindamise praktikaid. Võrreldes ankeetküsitluse ja intervjuu tulemusi tulid välja mitmed sarnasused, aga esines ka mõningaid erinevusi.

Uurimuse mõlema osa analüüsist selgus, et lasteaias õpetajad on aru saanud laste arengu hindamise vajalikkusest. Hindamine muudab nende töö põhjalikumaks ja ka lihtsamaks: arengu hindamist viiakse läbi nii, et saadud tulemusi saab kasutada oma töö planeerimisel. Võrreldes M. Tuule (2003) uurimusega on õpetajate suhtumine laste arengu hindamisse muutunud: kui Tuule andmetel pidas väike osa õpetajaid hindamist mittevajalikuks, siis antud töö tulemuste põhjal selgus, et kõik küsitletud lasteaiasõpetajad peavad laste arengu hindamist oma töö lahutamatuks osaks.

Laste arengu hindamist viiakse lasteaeades läbi nii meeskonnatöona kui ka individuaalselt. Ideaalvariandis on töö lasteaias igal tasandil meeskonnatöö. Selles küsimuses lahkesid töö erinevate osade vastajate arvamused – näib, et lasteasutuste juhid on

teadlikumad vajadusest muuta hindamine meeskonnatöök. Intervjuude tulemuste põhjal viivadki laste arengu hindamist läbi meeskonnad, kuhu on kaasatud kõik lapsega tegelevad isikud. Ka paljud teoreetikud (Kikas & Häidkind, s.a.; Nugin, 2008; Palts & Häidkind, 2013; Wall, 2006) peavad oluliseks, et laste arengut hindaks lasteaias meeskond. Ankeetküsitluse tulemuste põhjal selgus aga, et ehkki kolmel neljandikul juhul on laste arengu hindajaks lasteaias meeskond, teevad veerandil juhtudest seda siiski üksnes rühmaõpetajad. Kõige sagedamini on lapse arengu hindamise meeskonda kaasatud lasteaija logopeed ja/või eripedagoog, harva kaasatakse õpetaja abi, laps või lapsevanem. Samas on lapsevanem paljude autorite arvates hindamisprotsessis oluline meeskonnaliige (Moore & Grove, 2008; Wall, 2006). Antud töö tulemustest järeldub, et lasteaednikud ei oska hinnata kasutegurit, mida annab vanema kaasamine. Samas võivad lapsed kodus näidata teadmisi, mida nad lasteaias ei pruugi avaldada, sest turvalisest kodust erinevas keskkonnas käituvad nad tihti tavatult. Vanemad ja õpetajad võiksid teha koostööd maksimaalse tulemuse saavutamiseks (Wall, 2006).

Positiivse tulemusena võib välja tuua asjaolu, et lasteaedades viiakse läbi arenguvestlusi, kus arutatakse vanemaga lapse arenguga seonduvat. Antud vestlustel küsitakse enamasti lapsevanemalt teavet lapse koduste tegevuste ja käitumise kohta, selgitatakse, kas lasteaiatöötajate ja vanemate arvamused on sarnased ning lepitakse kokku, milliseid samme edaspidi koos ette võetakse. Seeläbi on vanem siiski kaasatud lapse arengu hindamisse, ehkki osa õpetajaid seda (ankeetküsitluse vastuste analüüsi põhjal) ei teadvusta. Intervjuudest selgus, et mõningal määral on lapse arengu hindamisse kaasatud ka laps. Laste kaasamine hindamistegevusse on väga oluline, sest see aitab lapsel näha iseennast kui õppijat hindamisprotsessi kaudu, annab lapsele võimaluse analüüsida oma kogemusi, saada enesehindamise oskus ning muuta hindamine üheks õppimise vahendiks (Learning and Teaching Scotland, 2006). Täiskasvanule annab see teadmise, kuidas laps on aru saanud õpetatavast materjalist (Wall, 2006). Ka õpetaja abi rolli lapse arengu hindajana peavad intervjuule vastajad olulisemaks kui ankeetküsitlusele vastajad. Samas on õpetaja abi oluline täiskasvanu lapse igapäevaelus ja ainuke inimene, kes saab last pidevalt jälgida erinevate õpetajate tegevuste ajal. Seega on õpetaja abi kaasamine oluline ja aitab saada lapse kohta tervikpildi. Ideaalvariandis hindab lapse arengut meeskond, mille tegevust koordineerib rühmaõpetaja. Meeskonda kuuluvad kõik lasteaias lapsega tegelevad täiskasvanud, lapsevanem ja laps. Selline hindamine annab lapse kohta kõige adekvaatsema ülevaate.

Antud uurimuse tulemused näitavad, et laste arengut hinnatakse väga erinevaid meetodeid kasutades. Uurimuse mõlema osa andmete põhjal võib välja tuua, et lapse arengu

hindamise eelistatuim meetod on vaatlus. Ka paljud teoreetikud peavad vaatlust parimaks lapse arengu hindamise meetodiks koolieelses eas (Morrison, 2009; Männamaa, 2008b; Wall, 2006). Eriti oluliseks infoallikaks peetakse lapse mängu vaatlemist. Kuna laps õpib mängides ja mäng on lapse põhitegevus, siis mängu vaatlus annab palju infot lapse kohta (Bagnato & Yeh Ho, 2006; Wall, 2006). Selgus ka, et paljudes lasteaedades on ühiselt kokku lepitud, milliseid meetodeid kasutatakse. Mõnel juhul on leitud sobiv meetod, mis on laste jaoks huvitav, ja kasutatakse seda. Meetodi valikul lähtutakse ka konkreetsest rühmast ja õpetaja kogemustest. Samas oli ka välja toodud, et kohati on meetodi valik juhuslik ja kasutatakse lihtsamalt kättejuhtunud vahendeid. Eelisolukorras on need lasteaiaid, kus on olemas erispetsialistid, kes kasutavad laste uurimisel erinevaid teste ja seeläbi on laste arengu uurimine põhjalikum. Töö kvantitatiivses osas toodi enam kasutatavate testidena välja Jelena Strebeleva koostatud lapse vaimse arengu hindamise materjale, Eve Kikase kohandatud juhendatud joonistamise testi ja uurimisvahendit „Lapse arengu mängu“ (koostanud Rebane, Kirbits, Varik). Arengu hindamise tabeleid kasutatakse kõigis intervjueeritud lasteaedades, ankeetküsitlusele vastajate hulgas kasutab tabeleid natuke üle poole küsitletutest. Enamasti toetatakse arengu hindamise tabelite koostamisel lasteaia õppekavas olevatele lapse eeldavatele tulemustele. Selline hindamine loob süsteemi, kus õpitud oskuseid hinnatakse ja õppekavas ettenähtud pädevustest mahajäämused korrigeeritakse individuaalse tööga. Nii on lasteaia tegevus süsteemne ja järjepidev. Samas ei anna sellised tabelid hindajale täit informatsiooni, sest nende abil kontrollitakse ainult neid kriteeriume, mis on lehel kirjas (Wall, 2006). Arengutabelite puudusena võib välja tuua ka seda, et tabelid, mis on koostatud lasteaia õppekava alusel, on enamasti äärmiselt mahukad ja nende täitmine on õpetajatele väga ajakulukas.

Antud uurimistöö käigus tuli ka välja uurimisvahendite erinevus aia- ja sõimerühmades, nimelt kasutatakse sõimerühmades vestlust/küsitlust lastega tunduvalt vähem kui teistes vanuserühmades. Antud tulemuse võib seostada asjaoluga, et väikeste laste uurimisel on küsitlusmeetodi kasutamise võimalus suhteliselt piiratud (vt nt Palt ja Häidkindi 2013). Vastanutel paluti ka põhjendada, miks nad eelistavad just antud hindamismeetodit. Kolm neljandikku vastanutest peab valitud meetodi eeliseks, et see annab laste kohta kõige adekvaatsemat infot, üle poole vastanutest kasutab valitud meetodit, kuna seda on lihtne kasutada. Ka Fraenkel ja Wallen (2009) arvates tuleks hindamismeetodit valides mõelda järgnevatele teguritele: kui lihtne on seda kasutada, kui kaua võtab selle läbiviimine aega, kui lihtne on sellega saadud tulemusi hinnata ja interpreteerida.

Kvaliteetse hindamise aluseks on põhjalikkus, mis seisneb piisavas koguses olulise informatsiooni hankimises ja mitme erineva hindamise meetodi kasutamises (Morrison, 2009; Shipley & McAfee, 2009). Antud uurimusest selgus, et uuringus osalenud lasteaiaõpetajad väärtustavad samuti erinevate info kogumise vahendite paralleelset kasutamist, vaid väike osa vastanutest kasutab lapse arengu hindamiseks ainult ühte meetodit. Enamik kasutab kombineeritult mitut erinevat vahendit. Kõige enam kasutatakse nelja meetodi kombineerimist, enim kasutatud kombinatsioon on vestlus/küsitlus lapsega, arengutabel, mängu vaatlus ja vaatlus.

Riiklik õppekava sätestab, et lapse arengu hindamine on osa igapäevasest õppe- ja kasvatusprotsessist. Pedagoogid viivad vaatlusi läbi kindla plaani alusel ning lapsi jälgitakse nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka pedagoogi suunatud tegevustes (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008, § 24). Intervjuu küsimustele vastanud lasteaiajuhid on hästi kursis riikliku õppekava ideedega ja nende sõnade kohaselt hindavadki õpetajad laste arengut pidevalt, kogu õppeaasta jooksul. Kokkuvõtteid tehakse kas siis enne arenguestlusi või tihedamalt. Ankeetküsitluste põhjal aga selgus, et paljud lasteaiaõpetajad peavad hindamiseks eelkõige spetsiaalsete hindamistegevuste läbiviimist, dokumenteerimist vms ning igapäevast vaatlust nad hindamise alla ei liigita. Küsitluse põhjal hindab laste arengut pidevalt alla veerandi küsitletutest, üle poolte hindab kaks korda aastas (sügisel ja kevadel) ning väike osa ainult korra aastas enne arenguestlusi. Samas tuli avatud küsimustest välja, et mõnel juhul peetakse hindamise all silmas just hindamistulemuste kirjalikku koondamist. Ehkki õppekasvatusprotsessi käigus toimub hindamine pidevalt, fikseeritakse tulemused vaid kord aastas kevadel. Ka arenguteste viiakse läbi kord aastas, aga kui see on kombineeritud teiste vahenditega, siis toimub hindamine pidevalt. Tehakse märkmeid, kui lapse arengus on näha suuremaid muutusi, ka arengumappe täidetakse erinevalt: kas pidevalt valminud infomaterjalide käigus või siis koondatakse materjalid mappi korra või kaks aastas.

Laste arengu hindamine peab olema pidev protsess (Palts & Häidkind, 2013; McConnell et al., 2001), sest see tagab lapse eripära mõistmise, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamise (Koolieelse lasteasutuse riiklik..., 2008, § 24). Antud tulemuste põhjal võib järeldada, et osa õpetajaid ei hinda laste arengut pidevalt või siis ei oska seostada teostatud tegevusi (nt laste toimetulemist ülestäheldamine rühmapäevikus) hindamisega ega mõista, et nende igapäevatöö üks osa ongi lapse arengu hindamine.

Nagu Palts ja Häidkind (2013) soovivad, hindab enamik küsitluid laste arengut vastavalt kehtivale riikliku õppekava valdkondadele. Enam hinnatakse mänguoskuste, sotsiaalsete oskuste, keele ja kõne ning matemaatika valdkondi. Sõimerühmas hinnatakse

enam sotsiaalseid oskusi, mänguuskusi ja enesekohaseid oskusi, nooremas rühmas valdkondi matemaatika, mina ja keskkond ning keel ja kõne, keskmises rühmas mänguuskusi ning valdkondi matemaatika ning keel ja kõne, vanemas rühmas enesekohaseid oskusi, valdkondi matemaatika ning keel ja kõne, liitrühmas valdkondi keel ja kõne, matemaatika ning sotsiaalseid- ja mänguuskusi. Mõlemas uurimuse osas tuli välja, et enamasti hinnatakse erinevates vanuserühmades erinevat hulka valdkondi. Kõige põhjalikumalt hinnatakse sõime- ja keskmise rühma lapsi. Vanema rühma puhul hinnatakse lapsi vähem õppekava valdkondade järgi ja sagedamini koolivalmiduse teste kasutades. Antud lahendust võib pidada ka põhjendatuks, sest lasteaia sõimerühma laste põhjalik uurimine tagab lapse eakohast arengut takistavate probleemide varajase väljaselgitamise ja talle soodsa arengukeskkonna loomise, see omakorda aitab ennetada õpiraskuste tükkimist koolis. Ka keskmise rühma laste arengu põhjalik hindamine on põhjendatud, sest täpne ülevaade lapse arengu osas selle vanuserühma lõpus võimaldab täpsemalt planeerida, kuidas viimasel lasteaia-aastal tagada lapsele parim ettevalmistus kooliks. Paljudes lasteaeades peetakse lapsevanemaga lapse arenguestlusi vanemas rühmas just sügisel, kus antud tulemustele toetudes saab koostöös lapsevanemaga seada ühised eesmärgid, kuidas kõige tõhusamalt last tema arenguteel toetada.

Uurimusest selgus, et suurimaks takistuseks lapse arengu hindamisel peavad vastajad ajapuudust ehk siis seda, et igapäevatöö kiire tempo ei jäta piisavalt aega laste arengu hindamise läbiviimiseks. Mahukate arengutabelite täitmine võtab tõesti olulise osa õpetaja ajast. Samuti on takistavaks faktoriks teadmiste puudumine hindamisprotsessist, kohati on õpetajate ebakindlus põhjendatav teadmatusena, kas nende poolt läbiviidav hindamistegevus on lapse suhtes õiglane, kas see annab adekvaatseimat teavet lapse kohta.

Antud töö tulemuste tutvustamine annab võimaluse saada ülevaate, kuidas toimub laste arengu hindamine teistes lasteaedades. Õpetajad ja lasteaedade juhtkonnad saavad mõtteid, kuidas muuta efektiivsemaks nende poolt läbiviidavat hindamistegevust.

Kokkuvõtvalt saab eelneva arutelu põhjal öelda: lasteaiaõpetajad peavad laste arengu hindamist oluliseks. Enamik õpetajaid mõistab, et lapse arengutaseme teadmine annab parema võimaluse õppetegevuste tõhusaks kavandamiseks ja läbiviimiseks. Võib väita, et enam püütakse last hinnata tema tavakeskkonnas, kasutades vaatlusmeetodit, mis annab adekvaatset informatsiooni ega sega lapse igapäevatoimetusi.

Positiivsete kogemustena võib esile tõsta järgmisi tähelepanekuid:

- Lapse arengu hindamist kavandatakse meeskonnatööna, kus lasteaia kogu personal on hindamistegevuse planeerimisse kaasatud, on konkreetselt kokku lepitud, mida

tehakse lasteaia tasandil ühiselt ja mis osas on rühmameeskonnal võimalus teha oma valikuid;

- Laste arengu hindamist meeskonnatöona, kus õpetaja on hindamise eestvedaja, kuid kaasatud on nii lapsega tegelevad spetsialistid, õpetaja abi, lapsevanem kui ka laps;
- Lapse arengu hindamine lähtub lasteaia õppekavas eesmärgiks seatud pädevustest, hinnatakse seda, mida õpetatakse, ning hindamine on õppe (kavandamise) protsessi lahutamatu osa;
- Kõik hindamistegevusega seotud dokumendid on ühtses vormis, nii on lihtne süsteemselt tegevust planeerida;
- Hindamistulemusi kasutatakse õppe-kasvatustöö planeerimisel (sh erivajaduste väljaselgitamisel ja individuaalsete tegevuste kavandamisel), arenguveestluste läbiviimisel ning ka õpetaja töö analüüsis.

Tänuõnad

Täna neid kuut meeldivat ja koostöövalmis õppealajuhatajat, kes panustasid minu uurimistöösse oma väärtuslikku aega, mõtteid ja kogemusi. Täna Maire Tuult võimaluse eest põhjalikult tutvuda tema magistritööga.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud, lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest, ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

(allkiri)

Kasutatud kirjandus

- Allmann, S. (2010). Portfoolio teoreetiline lähtealus. S. Allmann (Koost), *Portfoolio lapse arenguloos* (lk 7-28). Tallinn: Ilo.
- Almann, S., Luuri J., Mänd, M., & Reinap, L. (2001). Põhilisi mõisteid õppekavatöös. *Tea ja toimetä*, 16, 17-21.
- Alushariduse raamõppekava* (1999). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/12745713>.
- Anastasi, A., & Urbina, S. (1997). *Psychological Testing* (7th ed). Upper saddle River (N. J.): Prentice Hall.
- Bagnato, S. J., & Yeh-Ho. H. (2006). High- stakes testing with preschool children: Violation of professional standards for evidence-based practice in early childhood intervention. *KEDI Journal of Educational Policy*, 3, 23-43.
- Bluma, S., Shearer, M., Frohman, A., & Hilliard, J. (1995). *Astmed: koolieelse kasvatusprogrammi*. Tallinn: Sotsiaalministeerium.
- Bostelmann, A. (2008). *Das Portfolio-konzept für die Krippe*. Mühlheim: Verlag an der Ruhr.
- Bredenkamp, S., Knuth, R. A., Kunesch, L. G., & Shulman, D. D. (1992). *What does research say about early childhood education?* Külastatud aadressil http://eclkc.ohs.acf.hhs.gov/hslc/tta-system/teaching/eecd/curriculum/planning/edudev_art_00421_081806.html.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (1998). *A Guide to Teaching Practice* (4th ed.). London, New York : Routledge.
- DeHaas-Warner, S. J., & Neisworth, J. T. (1991). What are the Basics for Family Collaboration? In S. J. Bagnato, & J., T. Neisworth (Eds.), *Assessment for early Intervention: best practices for professionals* (pp. 130-141). London: Guilford.
- Department for Education UK Government (2012). *Statutory Framework for the Early Years Foundation Stage. Setting the standards for learning, development and care for children from birth to five*. Külastatud aadressil <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130401151715/https://www.education.gov.uk/publications/standard/AllPublications/Page1/DFE-00023-2012>.
- Eggen, P., & Kauchak, D. (2007). *Educational psychology: windows on classrooms*. Upper Saddle River (N.J.): Pearson Merrill Prentice Hall.

- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010* (2010). Külastatud aadressil http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2010.pdf.
- Ezzy, D. (2002). *Qualitative analysis : practice and innovation*. London : Routledge.
- Flick, U. (2011). *An introduction to qualitative research*. (4th ed.). SAGE Publication, Ltd.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). *How to Design and Evaluate Research in Education (7th ed.)*. Boston : McGraw-Hill Higher Education.
- Fritzley, V. H., & Lee, K. (2003) Do young children always say „yes“ to Yes/No questions? A meta development study of the affirmation bias. *Child Development*, 74, 1297–1313.
- Guide to the Pre-primary Curriculum. Issued by The Curriculum Development Council Recommended for Use in Pre-primary Institutions by The Education Bureau HKSAR* (2006). Külastatud aadressil http://www.edb.gov.hk/attachment/en/edu-system/preprimary-kindergarten/overview/pre-primaryguide-net_en_928.pdf.
- Gullo, D. F. (2005). *Understanding assessment and evaluation in early childhood education*. New York, NY: Teachers College Press.
- Hansen, K., A. (2003). „*Hea alguse“ lasteaegade programm*. Tallinn: AvatudEesti Fond.
- Crewell, J. W., Plano Clark, V. L., Gutmann, M. L., & Hanson, W. E. (2003). Advanced mixed methods research designs. In A. Tashakkori, & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research* (pp 209-240). Thousand Oaks: Sage.
- Haynes, W. O., & Pindzola, R. H. (2004). *Diagnosis and Evaluation in Speech Pathology*. Boston: Pearson Allyn and Bacon.
- Helsingin kaksikielinen virolais-suomalainen päiväkoti Anni opintosuunnitelma* (2011). Helsinki. Publitseerimata materjal.
- Hemmeter, M. L., Joseph, G., Smith, B. J., & Sandall, S. (2001) *DEC Recommended Practices Program Assessment: Improving Practices for Young Children with Special Needs and their Families*. Missoula, MT: Division for Early Childhood.
- Hirsjärvi, S. (2007). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Häidkind, P. (2001). *Koolieelikute arengutaseme hindamine PEP-R testi abil*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.
- Häidkind, P. (2005). Varajane sekkumine. *Haridus*, 8, 36-38.

Häidkind, P. (2011). *Tests for assessing the child's school readiness and general development. Trial of the tests on the samples of pre-school children and first-grade students in Estonia*. Dissertationes Pedagogicae Universitatis Tartuensis.

Häidkind, P., & Kuusik, Ü. (2008). Erivajadustega laps koolieelses lasteasutuses. E. Kulderknup (Toim), *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 22-40). Tartu: Studium.

Häidkind, P., Palts, K., Pillmann, J., Ennok, K., Villems, K., & Peterson, T. (2013). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele*. Külastatud aadressil <http://www.hm.ee/index.php?0512221>.

Integrated Kindergarten Curriculum: A Holistic Approach to Children's Early Learning (s.a.). Külastatud aadressil <http://www.ece.gov.nt.ca/files/EarlyChildhood/Integrated%20Kindergarten%20Curriculum.pdf>.

Jürimäe, M., & Treier, J. (2008). *Õppekavad ja lasteaed*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kaldoja, E. (1990). *Kooliküpsuse mõõtmise meetoditest*. Publitseerimata diplomitöö. Tartu Ülikool.

Kees, P. (1984). *Termann-Merilli üldandekuse testide adaptatsioon: õppematerjal*. Tallinn: Tallinna Pedagoogiline Instituut.

Kikas, E. (1998). Joonistamise test- koolivalmiduse selgitamise abivahend. E. Kulderknup (Toim), *Lapsest saab koolilaps. Materjale koolivalmidusest ja selle kujunemisest* (lk 34-45). Tallinn: Eesti Haridusministeerium.

Kikas, E. (2010). Lapse vaatluse ja analüüsi meelespea. T. Õun, & M. Mänd (Koost), *Pedagoogiline praktika lasteaias : abimaterjal üliõpilasele ja juhendajale* (lk 30-35). Tallinn : Tallinna Pedagoogiline Seminar.

Kikas, E., & Häidkind, P. (s.a.). *Lasteaiaste ning 1. klassi õpilaste koolivalmiduse pilootuuringu 1. osa teise etapi tulemuste analüüs*. Külastatud <http://www.ekk.edu.ee/valdkonnad/oppekavad/kusitlused-ulevaated>.

Kikas, E., & Männamaa, M. (2008). Testid ja testimine. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 167-170). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/13351772>.

Koolieelse lasteasutuse seadus (1999). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/113122013016>.

Koolieelse lasteutuse õppe- ja kasvatustegevuse alaste kohustuslike dokumentide loetelu ja nende täitmise kord (2011). Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/102092011001>.

Krok, G., & Lindewald, M. (2005). *Portfolio i förskoland*. Ekelunds Förlag AB.

Krull, E. (2001). Andmekogumine, kontrollimine ja hindamine õppe-kasvatustöös. T. Öunapuu (Toim), *Pedagoogilise psühholoogia käsiraamat* (lk 543-589). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Kulderknup, E. (1998). *Lapsest saab koolilaps : materjale koolivalmidusest ja selle kujunemisest*. Tallinn: Haridusministeerium.

Kutsekoda. Kutsestandardid (2013). *Õpetaja, tase 6*. Külastatud aadressil <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10494424>.

Kvale, S. (1996). *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks: Sage.

Käärst, M. (1991). Käitumise hindamismetoodikad ja nende rakendamine psühhodiagnostikas. K. Toim (Toim), *Tartu Ülikooli Toimetised. Vihik 918. Psühhodiagnostika Eestis. Töid psühholoogia alalt* (lk 103-112). Tartu: Tartu Ülikool.

Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Learning and Teaching Scotland (2006). *The Reggio Emilia Approach to Early Years Education*. Külastatud aadressil http://www.educationscotland.gov.uk/images/ReggioAug06_tcm4-393250.pdf.

Lodico, M., Spaulding, D., & Voegtler, K. (2006). *Method in educational research: From theory to practice*. San Francisco, CA: Jossey Bass.

McAfee, O., Leong, D., & Bodrova, E. (2004). *Basics of Assessment: A Primer for Early Childhood Educators*. Washington, D.C.: National Association for the Education of Young Children.

McConnell, S. R., Priest, J. S., Davis, S. D., & McEvoy, M. A. (2001). Best practices in measuring growth and development for preschool children. In A. Thomas, & J. Grimes (Eds.), *Best practices in school psychology IV* (Vol. 2, pp. 1231-1246). Washington, DC: National Association of School Psychologists.

McMillan, J. H. (2000). *Educational Research: Fundamentals for the Consumer* (3rd ed.). New York: Longman.

Metsavahi, J. (1998). *Kontrollitud joonistamise vaatlus koolivalmiduse hindamise meetodina*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Moore, T., & Grove, C. (2008). *Best Practice Guidelines for Parental Involvement in Monitoring and Assessing Young Children*. Melbourne: Early Childhood Programs Division Office for Children and Early Childhood Development.

Morrison, G. S. (2009). *Early Childhood Education Today* (11th ed.). Columbus (Ohio): Pearson/Merrill.

Murphy, K. R., & Davidsofer, C. O. (2001). *Psychological Testing: Principles and Applications*. Boston: Pearson/Allyn and Bacon.

Männamaa, M. (2000). *Kaufmani testipatarei lastele (K-ABC). Ülevaade testist ja pilootuuringu tulemused*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.

Männamaa, M. (2008a). Intervjuu. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 159-166). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Männamaa, M. (2008b). Vaatlus. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 144-158). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Mölder, T. (2010). *Eelkooliealiste laste mootorika arengu hindamine ja toetamine Pirkko Karvoneni hindamismudeli põhjal*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.

Müürsepp, E. (2005). *Lasteaialaste koolivalmiduse selgitamine erinevate mõõtvahendite abil*. Publitseerimata magistr töö. Tartu Ülikool.

Nugin, K. (2008). Laste arengu hindamise põhimõtetest. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 141-143). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Padrik, M., Hallap, M., Aid, M., & Mäll, R. (2013). *5-6-aastaste laste kõne test*. Tartu: Studium.

Pajumaa, R. (2010). Lapse arengumapp kui lapse edulugu. S. Allmann (Koost), *Portfoolio lapse arenguloos* (lk 29-53). Tallinn: Ilo.

Pakk, A. (2007). *6-7 aastaste laste arengu ja koolivalmiduse hindamine*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Palts, K., & Häidkind, P. (2013). Lapse arengu hindamine. P. Häidkind, K. Palts, J. Pillmann, K. Ennok, K. Villems, & T. Peterson (Koost). *Lapse arengu hindamise ja toetamise juhendmaterjal koolieelsetele lasteasutustele* (lk 7-29). Külastatud aadressil <http://www.hm.ee/index.php?0512221>.

Patton, M. Q. (2002). *Qualitative evaluation and research methods* (3rd ed.). London: Sage.

Peters, S., Hartley, C., Rogers, P., Smith, J. & Carr, M. (2009). Early childhood portfolios as a tool for enhancing learning during the transition to school. *International Journal of Transitions in Childhood*, 3, 4-15.

Peterson, T. (2008). Ülevaade järelevalve läbiviimisest alushariduses. M. Kitsing (Toim), *Ülevaade haridussüsteemi välishindamisest 2007/2008. õppeaastal (lk 18-19)*. Tartu : Haridus- ja Teadusministeerium.

Pierangelo, R., & Giuliani, G. A. (2009). *Assessment in Special Education: A Practical Approach*. Upper Saddle River (N.J.) : Pearson Education.

Rebane, J., Kirbits, K., & Varik, R. (2010). *Arengu jälgimise mäng*. Tallinn: Ilo.

Sattler, J. M. (2001). *Assessment of Children: Cognitive Applications. (4th ed)*. San Diego: Sattler Press.

Sattler, J. M. (2008). *Assessment of children cognitive foundations*. San Diego: Jerome M. Sattler Press.

Schweinhart, L. J. (2007). Outcomes of the High/Scope Perry Preschool Study and Michigan School Readiness Program. In M. E. Young, & L. M. Richardson (Eds.), *Early child development from measurement to action : a priority for growth and equity* (pp. 87-102). Washington, D.C.: World Bank.

Scott-Little, C., Kagan, S. L., & Frelow, V. S. (2003). Creating the Conditions for Success with Early Learning Standards: Results from a National Study of State- Level Standards for Children´s Learning Prior to Kindergarten. *Early Childhood Research and Practice*, 5, 2. Retrieved from <http://ecrp.uiuc.edu/v5n2/little.html>.

Shepard, L. A. (1994). The challenges of assessing young children appropriately. *Phi Delta Kappan*, 76, 206-212.

Shipley, K. G., & McAfee, J. G. (2009). *Assessment in Speech-Language Pathology: A Resource Manual (4th ed.)*. Clifton Park (N.Y.): Delmar, Cengage Learning.

Sihtasutus Kutsekoda (s.a.). *Kutsestandard Õpetaja, tase 6*. Külastatud <http://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10494424>.

Smith, P. K., Cowie, H., & Blades, M. (2008). *Laste arengu mõistmine*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.

Soodla, P. (2011). *Picture-Elicited Narratives of Estonian Children at the Kindergarten-School Transition as a Measure of Language Competence*. Dissertationes Pedagogicae Universitatis Tartuensis. Tartu: Tartu University Press.

Zelenko, M. (2004). Observation in Infant-Toddler Mental Health Assessment. In R. DelCarmen-Wiffins, & A. Carter (Eds.), *Handbook of Infant, Toddler, and Preschool Health Assessment* (pp. 205-221). Oxford: University Press.

Zwiers, M. L., & J. Morristette. P. J. (1999). *Effective interviewing of children: a comprehensive guide for counselors and human service workers*. Philadelphia: Taylor & Francis.

Tamm, K. (2003). *1-3 aastaste laste erivajaduste märkamine ja hindamine*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.

Tomblin, J. B., Morris, H. L., & Spriestersbach, D.C. (2000). *Diagnosis in Speech-Language Pathology* (2nd ed.). San Diego: Singular/Thomson Learning.

Tulviste, T. (2008). Kõne areng. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 39-52). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Tuul, M. (2003). *Laste arengu jälgimine ja hindamine lasteaias*. Publitseerimata magistr töö. Tallinna Ülikool.

Tuul, M. (2005) Laste arengu jälgimine. *Haridus*, 12, 13-15.

Tyler, A. A., & Tolbert, L. C. (2002). Speech-Language Assessment in the Clinical Setting. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 11, 215-220.

Wall, K. (2006). *Special Needs & Early Years: A Practitioner's Guide*. London: Paul Chapman Publishing.

Veisson, M., & Nugin, K. (2008). Lapse arengu hindamine. E. Kulderknuup (Toim), *Lapse arengu hindamine ja toetamine* (lk 5-15). Tartu: Studium.

Veisson, M., & Veispak, A. (2005). Lapse arengu- ning õppimisteooriad. K. Kivi & H. Sarapuu (Koost), *Laps ja lasteaiad : lasteaiasõpetaja käsiraamat* (lk 10-66). Tartu: Atlex.

Viks, M. (1999). Laste psühholoogilis-pedagoogiline uurimine varases lapseas (2-3a). Töid eripedagoogikast XV (lk 9-19). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

Wilson, J. C., & Powell. M. (2001). *A guide to interviewing children: essential skills for counsellors, police, lawyers and social workers*. New York: Routledge.

Wisconsin Department of Children and Families (2012). *Purposes for Assessment in Child Care Programs*. Retrieved from http://dcf.wisconsin.gov/youngstar/pdf/purpose_for_assessment.pdf.

Woolfolk, A., Hughes, M., & Walkup, V. (2008). *Psychology in Education*. Harlow: Pearson/Longman.

Wortham, S. C. (2005). An overview of Assessment in early Childhood. In S.C. Wortham (Eds.), *Assessment in Early Childhood Education* (4th ed, pp. 1-20). New Jersey: Pearson Education Merrill Prentice Hall.

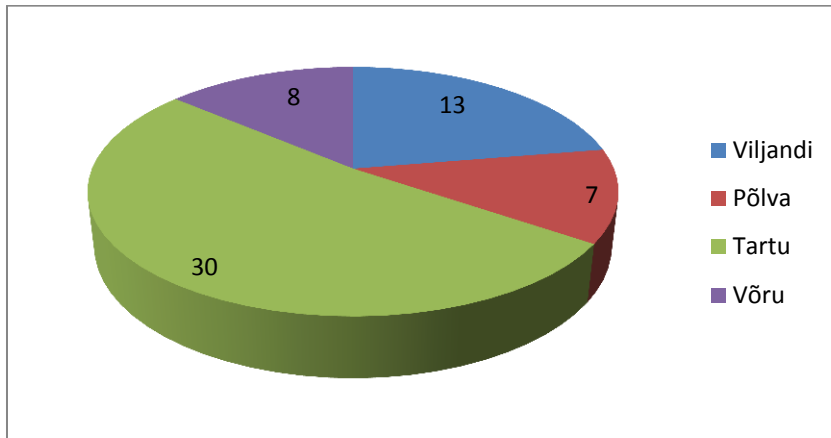
Веракса, Н. , Комарова, Т., & Васильева, М.А. (2013). *От рождения до школы. Примерная основная общеобразовательная программа дошкольного образования.* Москва: Мозаика-Синтез.

Образовательная программа детского сада по 1389 на учебный год 2013-2014 (2013). Kõlastatud aadressil <http://dsovp1389.mskobr.ru/base/obrazovatel-naya-programma/>.

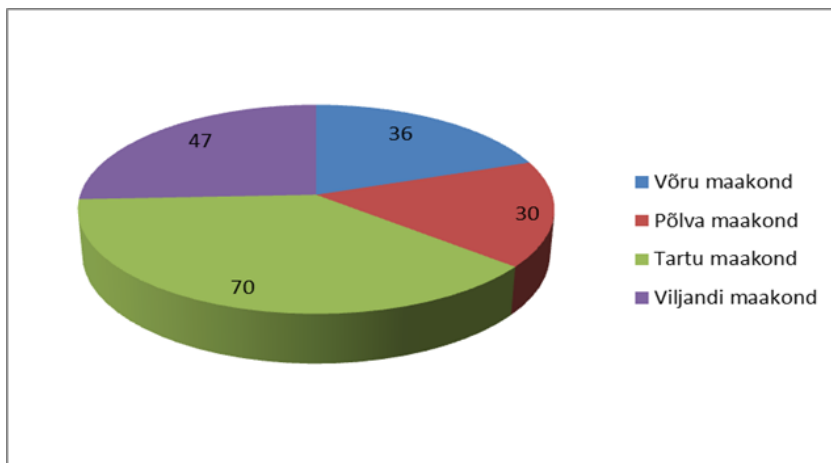
Социальная сеть работников образования nsportal.ru. (2010). *Общеобразовательная программа МДОУ "Детский сад "Колокольчик" 2010.* Kõlastatud aadressil <http://nsportal.ru/detskii-sad/upravlenie-dou/obshcheobrazovatel'naya-programma-mdou-detskiy-sad-kolokolchik>.

LISAD

Lisa 1. Kvantitatiivse uurimuse valimi kirjeldus

Joonis 10. Uurimisse kaasatud lasteaedade maakondlik jaotuvus

Joonis 11. Valimi jaotuvus maakondade järgi

Tabel 1. Valimi jaotuvus vanuse, tööstaaži ja hariduse järgi

Vanus	valim	Tööstaaž	valim	Haridus	valim
Kuni 29	19%	1-5 a	29%	Kõrgharidus	77%
30-39	19%	6-10 a	16%	Kesk-eriharid	20%
40-49	37%	11-15 a	16%	keskharidus	3%
50-59	21%	16-20 a	8%		
Üle 60	4%	Üle 21 a	31%		

Lisa 2. Kvalitatiivse uurimuse valimi kirjeldus

Pseudo nüüm	Haldus -üksus	Rühmade arv ja liik	Erispetsialistide olemasolu	Õppetöö põhimõtted
Piret	linn	11 rühma: 6 eakohase arenguga laste rühma (1 sõimerühm, 1 liitühm ja 4 aiarühma), 3 sobitusrühma, 2 erirühma	Muusikaõpetajad, liikumis- ja ujumisõpetajad, logopeedid, eripedagoogid, füsioterapeudid, taastusarst	õppe- ja kasvatustegevus toimub vastavalt koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale ja Hea Alguse põhimõtetele
Maire	vald	10 rühma (7 aiarühma, 3 sõimerühma)	Liikumisõpetajas, muusikaõpetajad, psühholoog	õppe- ja kasvatustegevus toimub vastavalt koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale ja Hea Alguse põhimõtetele
Paula	vald	3 rühma (2 aiarühma, 1 sõimerühm)	Muusikaõpetaja, liikumisõpetaja, logopeed	õppe- ja kasvatustegevus toimub vastavalt koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale ja üldõpetuse põhimõtetele
Virve	vald	5 rühma (3 aiarühma, 1 liitühm, 1 sõimerühm)	Muusikaõpetaja, liikumisõpetaja, logopeed	õppe- ja kasvatustegevus toimub vastavalt koolieelse lasteasutuse riiklikule õppekavale ja üldõpetuse põhimõtetele

Lisa 3. Ankeet

Ankeet

Lugupeetud vastaja!

Mina olen Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna „Koolieelse lasteasutuse õpetaja“ õppekava magistrant Tiia Must. Kirjutan magistritööd laste arengu hindamise teemal ja palun Teie abi töö uurimusliku osa küsimustiku täitmisel.

Küsimustiku eesmärgiks on välja selgitada laste arengu hindamise eesmärgid, info kogumise vahendid, hindajad ja protseduur. Esitatud küsimustele ei ole õigeid või valesid vastuseid – oluline on Teie arvamuste väljaselgitamine. Teie poolt antavaid vastuseid kasutatakse vaid

Tartu Ülikooli magistritöös. Küsimustik on anonüümne ning kogutud andmeid kasutatakse statistiliselt üldistatud kujul.

Küsimustikule vastamine võtab aega kuni 10 minutit.

Kui soovite uurimuse tulemustest ülevaadet, siis palun saatke vastavasisuline kiri aadressile tiia.must40@gmail.com.

Ette tänades ja head vastamist soovides,

Tiia Must

Informatsioon vastaja kohta

1. Vanus

	Kuni 29
	30-39
	40-49
	50-59
	Üle 60

2. Tööstaaž lasteaednikuna

	1-5
	6-10
	11-15
	16-20
	Üle 20

3. Haridus

	Kõrgharidus
	Kesk-eriharidus
	keskharidus

4. Rühmaliik, kus praegu töötate

	Sõimerühm
	Noorem rühm

	Keskmine rühm
	Vanem rühm
	Liitrühm
	muu

5. Lasteaia asukoht

	Võru maakond
	Põlva maakond
	Tartu maakond
	Viljandi maakond

6. Mis eesmärgil hindate lapse arengut? (mitmed võimalikud vastused)

	Et välja selgitada lapse oskuste ja võimete tugevused ja parendamist vajavad küljed;
	Et luua iga lapse jaoks kõige sobivamad arengutingimused
	Et saada tagasisidet seni läbi viidud õppe- ja kasvatustegevuste sobivusele;
	Et selgitada välja enda (õpetaja) tugevused ja nõrkused;
	Et valida õiged meetodid laste arengu toetamiseks;
Muu	.....

7. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

8. Millist meetodit/milliseid meetodeid kasutate lapse arengu analüüsimisel (mitmed võimalikud vastused)

	Vestlus/küsitlus lapsega
	Arengumapp
	Arengutabel
	Lapse loomingu analüüs
	Mängu vaatlus
	Arengutestid
	Vaatlus

	Lasteaias välja töötatud ülesanded
Muu	.....

9. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

10. Kui vastasite, et kasutate arenguteste, siis palun kirjutage milliseid (võimalusel nimetage autor)

11. Kui vastasite, et kasutate arengutabeleid, siis palun kirjutage milliseid (kes on autor, kui olete ise koostanud või ei tea autorit, siis palun nii kirjutage)

12. Miks te valisite selle meetodi/ need meetodid? (mitmed võimalikud vastused)

	lasteaia õppekavas ettenähtud
	Õppealajuhataja soovitas
	Kolleegid soovitasid
	Koolitusel soovitati
Muu	.....

13. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

14. Mis on selle meetodi/nende meetodite eeliseks?

	Annab laste kohta kõige paremat infot
	Lihtne kasutada
	Säästab aega
Muu	.....

15. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

16. Milliseid lapse arengu valdkondi teie poolt kasutatud meetod(id) võimaldab(vad) jälgida ja hinnata (mitmed võimalikud vastused)

	Tunnetus- ja õpioskusi
	Sotsiaalseid oskusi
	Mänguoskusi
	Enesekohaseid oskusi
	Matemaatika
	Mina ja keskkond
	Keel ja kõne

	Kunst
	Muusika
	Liikumine
Muu	.....

17. Milliseid lapse arengu aspekte teie poolt kasutatud meetod(id) võimaldab jälgida ja hinnata (mitmed võimalikud vastused)

	Arengu eakohasust
	Õpiraskuste olemasolu
	Nõrku ja tugevaid külgi
	Eriandekust
	Erivajaduste olemasolu
	Lapse lähima arengu tsooni
	Keskonna rolli lapse arendamisel
Muu	.....

18. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

19. Mitu korda aastas hindate lapse arengut?

	1 kord
	2 korda
	Iga kuu
	pidevalt
Muu	.....

20. Mis ajal viite läbi lapse arengu hindamist?

	Sügisel
	Kevadel
	Kogu aeg
Muu	.....

21. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

22. Kas teie rühmas hindab laste arengut

	meeskond,
	rühmaõpetajad

23. Kui vastasite meeskonda, siis kes, lisaks rühmaõpetajatele, hindavad teie rühma lapsi? (mitu võimalikku vastust)

	Õpetaja abi,
	Logopeed ja/või eripedagoog,
	lapsevanem,
	liikumisõpetaja
	muusikaõpetaja
	õppealajuhataja
Muu	.....

24. Kui vastasite lapsevanem, siis kuidas on lapsevanem kaasatud hindamise läbiviimisse?

25. Kuidas kajastate hindamistulemusi (mitmed võimalikud vastused)

	Arengukirjeldusena
	Arengutabelina
Muu	.....

26. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

27. Kuidas kasutate hindamisel saadud tulemusi (mitmed võimalikud vastused)

	Lapsele individuaalse töö planeerimisel
	Lapsele individuaalse arenduskava koostamisel
	Rühma töö kavandamisel
	Rühma nädala v kuuplaani koostamisel
	Lasteaia õppekava täpsustamisel
	arenguveestluse läbiviimisel
	koostöös laspevanemaga
Muu	.....

28. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

29. Kas teie arvates annab teie poolt kasutusel olev hindamismeetod(id) lapse kohta piisavalt informatsiooni (hinnake skaalal kus 1 vähe- 5 palju)

Hinnake ainult teie poolt läbi viidavat meetodit

Meetod/ skaala	1 vähe	2	3	4	5 palju
Vestlus/küsitlus lapsega					
Arengumapp					
Arengutabel					
Lapse tööde analüüs					
Mängu vaatlus					
Arengutestid					
Vaatlus					

30. Kuidas hindate hetkel enda poolt teostatud lapse arengu jälgimise ja hindamise tegevust? (hinnake skaalal kus 1 on ebapiisav ja 5 on suurepärase)

1 2 3 4 5

31. Milliseks hindate oma teadmisi ja oskusi lapse arengu hindamisel? (hinnake skaalal kus 1 on ebapiisav ja 5 on suurepärase)

1 2 3 4 5

32. Mis osas vajate lisateadmisi lapse arengu hindamisel (mitmed võimalikud vastused)

	Lapse eakohase füüsilise arengu osas
	Lapse eakohase vaimse arengu osas
	Lapse eakohase sotsiaalse arengu osas
	erivajaduste osas,
	hindamisprotsessile esitatavate nõudmiste osas,
	Meeskonnatöö osas,
	hindamisprotsessis kasutatavate meetodite osas
	Ei vaja lisateadmisi
Muu	.....

33. Millised on olnud takistused lapse arengu hindamisel? (mitmed võimalikud vastused)

	Teadmiste puudumine laste arengust
	Teadmiste puudumine hindamisprotsessist

	Aja puudu (igapäevatöö kiire tempo)
	Takistusi pole olnud
Muu	.....

34. Soovin veel lisada (eelmise vastuse täpsustamiseks)

35. Kas vajate arenguhindamise meetodite alast koolitust

- Jah
- ei

36. Kas tunnete puudust arenguhindamisalaste kirjanduse või muust infomaterjalist

- Jah
- ei

37. Soovin veel lisada

Tänan Teid väga, et leidsite aega küsimustiku täitmiseks!

Lisa 4. Intervjuu kava

Taustaandmed

Mitu rühma on teie lasteaias?

Kuna te lasteaias viimati muutsite laste arengu hindamise protseduuri?

Hindamistegevuste kavandamine-

1. Kirjeldage palun, kuidas teie lasteaias kavandatakse laste arengu hindamistegevust lasteaia tasandil

Abiküsimused

- Kuidas see plaan valmib, kes on kaasatud planeerimisse?
- Milles omavahel kokku lepitakse? (eesmärk, meetodid, hindamise aeg, kes lisaks rühmaõpetajale veel hindavad, hindamistulemuste kasutamine)
- Kas igal aastal planeeritakse või on see pikemaks ajaks kokku lepitud?
- Kuidas plaan dokumenteeritakse? (lasteaia tasandil)

2. Kuidas käib lapse arengu hindamise kavandamine rühmas?

Abiküsimused

- Mis ajal planeeritakse?
- Kas igal aastal planeeritakse või on see pikemaks ajaks kokku lepitud?
- Kui suured on rühmameeskonnal võimalused ise otsustada, millist meetodit kasutada?
- Milles omavahel kokku lepitakse rühmas?

- Kes on kaasatud planeerimisse?
- Kuidas plaan dokumenteeritakse?

Hindamistegevuste läbiviimine-

3. Rääkige palun, kuidas toimub teie lasteaia hindamistegevuse läbiviimine
Abiküsimused

- Kui on pidev hindamine, kuidas ja kuna seda läbi viiakse?
- Kes on kaasatud hindamisse? (lapsevanem, laps, õpetaja abi)
- Kuidas on töö jaotatud?
- Kuna ja kuidas tehakse hindamisest kokkuvõtte?
- Kes teeb kokkuvõtte?
- Milliseid dokumendivorme kokkuvõtte tegemisel kasutate?

Saadud info analüüs ja tõlgendamine-

4. Kirjeldage palun, kuidas toimub saadud info analüüs ja tõlgendamine
Abiküsimused

- Kes on kaasatud info analüüsi ja tõlgendamisse? (kas seda teeb rühmameeskond või on kaasatud ka teisi)
- Kuidas ja kuhu on välja toodud lapse tugevused ja probleemsed valdkonnad?
- Kas analüüsitakse ainult igat last eraldi või tehakse ka rühma koondanalüüsi?
- Kus see kirja pannakse? Milliseid dokumendivorme kokkuvõtte tegemisel kasutatakse?

Õppe- ja kasvatustegevuste kavandamine

5. Kirjeldage palun kuidas kasutate saadud infot rühmades õppe- ja kasvatustegevuse planeerimisel?

Abiküsimused

- Kas õpetajad analüüsivad ja vajadusel muudavad saadud info alusel ka enda õpetamise meetodeid?
- Kas õpetajad analüüsivad ja vajadusel muudavad saadud info alusel rühma kasvuksekkonda?
- Mil määral kasutada õpetajad saadud infot eneseanalüüsi vahendina?
- Kui pikaks perioodiks on teil õppekasvatustöö planeeritud?

- Kui tihti muudetakse õppe- ja kasvatustegevuse plaani (vastavalt hindamistulemustele)?
- Kuidas planeerite õppetööd lähtuvalt iga lapse individuaalsest vajadusest?

Taustainfo kogumine-

6. Kirjeldage palun, kas enne hindamistegevuse alustamist koguvad õpetajad eelteavet lapse kohta.

Abiküsimused

- Kas lapse lasteaeda tulekul küsitakse lapsevanemalt infot lapse kohta?
- Kuidas on see dokumenteeritud?

7. Mida sooviksite veel lisaks lapse arengu hindamisprotsessiga seoses rääkida (mille kohta ma ei küsinud) või täpsustada?

Lisa 5. Kvalitatiivse uurimuse koodid, alakategorid ja ülakategooria

koodid	alakategorid	ülakategooria
Lapse arengu hindamine lasteaia õppekavas Hindamistegevuse planeerimine Õppetöö planeerimine Õppetegevuste planeerimine Plaanide muutmine	Lapse arengu hindamise kavandamine	
Lapse kohta info kogumine ehk algtaseme määratlemine Hindamistegevuse aeg (millal hinnatakse) Hindajad- lasteaia töötajad Hindajad- lapsevanemad Hindajad- lapsed Hindamise läbiviimine Hindamismeetodid Arengutabel Arenguvestlus	Hindamistegevuse läbiviimine	Lapse arengu hindamise protsess lasteaias
Arengu hindamise kokkuvõte Arengu hindamise rühma koondkokkuvõte	Hindamistulemuste kokkuvõte	
IAK Arengukirjeldus Koolivalmiduskaart Individaalsuskaart Muud arengu hindamise dokumendid Arengumapp	Hindamistegevuse dokumenteerimine	

Lisa 6. Õpetajate hinnang oma teadmistele ja oskustele lapse arengu hindamisel ning õpetajate hinnang läbiviidavale lapse arengu hindamisele

	Milliseks hindate oma teadmisi ja oskusi lapse arengu hindamisel?					kokku
	halb	keskmine	hea	suurepärase		
Kuidas hindate hetkel enda poolt teostatud lapse arengu jälgimist ja hindamist?	2	1	0	0	0	1
	3	0	28	17	0	45
	4	0	16	105	7	128
	5	0	0	4	5	9
Kokku		1	44	126	12	183

2- halb, 3- keskmine, 4- hea, 5- suurepärase

Lisa 7. Muutujate õpetaja hinnangud oma teadmistele ja oskustele lapse arengu hindamisel ning mitmes valdkonnas vajab õpetaja lisateadmisi seos (risttabel)

		Mitmes valdkonnas vajab lisateadmisi									kokku
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	
Milliseks hindate oma teadmisi ja oskusi lapse arengu hindamisel?	halb	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1
	keskmine	0	6	11	16	4	3	2	2	0	44
	hea	8	39	42	30	4	1	1	0	1	126
	suurepärase	2	5	3	2	0	0	0	0	0	12
Kokku		10	50	57	48	8	4	3	2	1	183

Lisa 8. Hinnatavate valdkondade hulk erinevate rühmaliikide kaupa

hinnatavate valdkondade hulk					
	sõim	noorem rühm	keskmine	vanem	liirühm
1 valdkond	0	0	0	0	0
2 valdkonda	0	0	0	0	0
3 valdkonda	2	1	1	0	3
4 valdkonda	3	0	1	2	1
5 valdkonda	3	0	0	3	1
6 valdkonda	5	0	0	3	2
7 valdkonda	3	3	5	2	4
8 valdkonda	4	8	9	5	13
9 valdkonda	1	1	4	0	4
10 valdkonda	14	10	20	5	15

Lisa 9. Märgitud takistuste arv ja vastaja hinnang enda poolt läbi viidavale hindamistegevusele (risttabel)

		Märgitud takistuste arv				kokku
		0	1	2	3	
Kuidas hindate hetkel	2	0	0	1	0	1
enda poolt teostatud	3	7	27	8	3	45
lapse arengu jälgimist ja	4	23	81	23	1	128
hindamist?	5	3	4	2	0	9
Kokku		33	112	34	4	183

2- halb, 3- keskmine, 4- hea, 5- suurepärane

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina *Tiia Must* (21.09.1967)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose *Laste arengu hindamine nelja Lõuna-Eesti maakonna lasteaia näitel*, mille juhendaja on *Maria Jürimäe*,

1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 20.05.2014